

HODNOTOVÁ ORIENTACE A ŽIVOTNÍ STYL ČESKÝCH RODIN

Bc. Michaela Tajchl

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michaela ROUBÍČKOVÁ**
Osobní číslo: **H128205**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Hodnotová orientace a životní styl českých rodin**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na specifikaci rodiny, její charakteristiku, znaky a popis;
- na problematiku hodnot (druhy, funkce, význam) a utváření hodnotové orientace českých rodin;
- na působení faktorů, které ovlivňují životní styl českých rodin.

Součástí diplomové práce bude sociologické šetření formou dotazníkové metody, zaměřené na zjištění, jaké faktory působí a zároveň ovlivňují hodnotovou orientaci a životní styl českých rodin.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, A. Metody pedagogického výzkumu. 1. vyd. Praha: Grada, 2007.

KUČEROVÁ, S. Člověk, hodnoty, výchova. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996.

MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. 1. vyd. Praha: ALICENUM, 1986.

MOŽNÝ, I. Kapitoly ze sociologie rodiny. 1. vyd. Brno: UJEP, 1987.

VELEHRADSKÝ, A. a kol. Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka. 1. vyd. Praha:

Nakladatelství svoboda 1987.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce „*Hodnotová orientace a životní styl českých rodin*“ je zaměřena na problematiku hodnotové orientace a životního stylu českých rodin, které jsou specifikovány od jejich historického vývoje až po současnost. Zaznamenává předěl od pojetí tradičního modelu rodiny až k současnému modelu, tedy postmoderní rodiny. To jaké jsou její priority v životním stylu a jaký mají vliv na kvalitu života rodiny a její celkové postavení ve společnosti.

Součástí práce je výzkumné šetření, které se za pomoci dotazníkové metody snaží o zjištění faktorů nejvíce ovlivňující hodnotovou orientaci českých rodin, a které z nich považují rodiny za nejdůležitější. Záměrem je také zaznamenání toho, jak se tyto faktory odrážejí v celkovém životním stylu českých rodin.

Klíčová slova: rodina, hodnota, hodnotová orientace, životní styl, způsob života, volný čas, kvalita života

ABSTRACT

The thesis „*Value orientations and lifestyles of the Czech families*“ is focused on the topic of value orientations and lifestyles of the Czech families that are specified from their historical development to the present. It tracks the transition from the conception of the traditional family model to the present model, that is a postmodern family model. Its priorities in their lifestyles and its effects on the quality of family lives and its overall status in the society.

Part of the thesis is a survey that via questionnaire method tries to find out factors mostly influencing the value orientations of the Czech families and which of those the families consider as the most important ones. Purpose is also to see how these factors are reflected in the overall lifestyles of the Czech families.

Keywords: family, value, value orientation, lifestyle, way of life, leisure time, quality of life

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací na téma „*Hodnotová orientace a životní styl českých rodin*“ zpracovala samostatně s použitím literatury uvedené v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG, jsou totožné.

V Pelhřimově dne 24. března 2014

.....
Bc. Michaela Tajchl

Poděkování

Děkuji paní **Mgr. Renatě Oralové** za velmi užitečnou a všestrannou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a především mému manželovi za morální podporu, pomoc a inspiraci, kterou mi poskytli při zpracování diplomové práce, čehož si nesmírně vážím.

.....
Bc. Michaela Tajchl

OBSAH

ÚVOD.....	9
-----------	---

I TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA.....	12
1.1 HISTORIE RODINY	12
1.2 PROMĚNY RODINY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	17
1.3 CHARAKTERISTICKÉ RYSY SOUČASNÉ ČESKÉ RODINY	20
1.4 FUNKCE RODINY	23
2 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE.....	27
2.1 HODNOTA – VYMEZENÍ POJMU	27
2.2 HODNOTOVÁ ORIENTACE	30
2.3 VLIV HODNOTOVÉ ORIENTACE NA RODINU	32
3 ŽIVOTNÍ STYL	36
3.1 ŽIVOTNÍ STYL – CHARAKTERISTIKA, TYPOLOGIE	36
3.2 PODMÍNKY OVLIVŇUJÍCÍ ŽIVOTNÍ STYL	40
3.3 ŽIVOTNÍ STYL ČESKÝCH RODIN, JEHO VÝVOJ, PROMĚNY A SOUČASNOST.....	43
3.4 RODINA A JEJÍ ŽIVOTNÍ STYL Z HLEDISKA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	49

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM HODNOTOVÉ ORIENTACE A ŽIVOTNÍHO STYLU ČESKÝCH RODIN	55
4.1 CÍL VÝZKUMU, DEFINOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	55
4.2 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA A SBĚR DAT.....	56
4.3 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT.....	59
4.4 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	78
4.5 ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ VÝZKUMU	81
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	86
SEZNAM OBRÁZKŮ	90
SEZNAM TABULEK.....	91
SEZNAM PŘÍLOH.....	92

ÚVOD

„Hodnoty bytí spočívají z velké části v tom, jak vroucně jsme je schopni prožívat. Hodnota naše člověčího života je závislá na hodnotách, které jsou v nás. Lidé si stvořují svůj lidský svět, je v něm to, co do něho vkládáme.“¹

*Josef Čapek
(1887 – 1945)*

V současné době dochází v rodinách ke změnám související s přechodem z tradičního modelu společnosti na model postmoderní společnosti. S těmito proměnami souvisí i hodnotová orientace rodiny a s ní spojený životní styl rodiny. Mění se představy o fungování rodiny, manželství, výchově dětí, trávení volného času i zastoupení rolí v rodině.

Cílem mé diplomové práce je charakterizovat vývoj rodiny, její hodnotové orientace a životního stylu od jejího historického pojetí až po specifikaci současné české rodiny. Formou dotazníkového šetření zjistit, jakou úlohu hraje hodnotová orientace současné české rodiny na utváření jejího životního stylu, a to z pohledu zdravého životního stylu a kvality trávení společného volného času.

K největší transformaci pojetí českých rodiny došlo po roce 1989, kdy se podstatně změnily ekonomické funkce rodiny, společenské postavení rodin a tím i role muže a ženy v rodinách. V této souvislosti dochází ke změnám hodnot, jako je rodina, děti, zaměstnání a domov, kterým do té doby rodiny přikládaly velkou důležitost, místo hodnot souvisejících spíše s uspokojováním jejich potřeb jakožto jednotlivců. Na pomyslná první místa hodnotového žebříčku se začaly řadit hodnoty jako je profesní růst, finanční zabezpečení, uspokojování vlastních potřeb a prestiž ve společnosti.

S tím, jak rodina jako sociální skupina ve společnosti působí a je společností vnímána, má za následek nejen změnu jejího životního stylu, ale i životní úroveň a statusu rodiny. Do popředí se dostávají nové pojmy jako je zdravý životní styl, well-being, kvalita života a úroveň života. O propojení změn hodnotného žebříčku rodin s dosavadním životním stylem jsem se snažila popsat ve své diplomové práci.

¹ www.azcitaty.cz/citaty/josef-capek/2/. [cit. 2014-02-25]

Diplomová práce je členěna do čtyř hlavních kapitol a podkapitol podle tématických oblastí souvisejících s danou tématikou vycházející z jejich názvu. První tři kapitoly jsou teoretické a čtvrtá kapitola se zabývá praktickým výzkumem.

První kapitola se zabývá rodinou, jako společenskou institucí, jejím postavením ve společnosti, jejími funkcemi a celkovou charakteristikou. Hlavním zaměřením této kapitoly je měnící se postavení rodiny v souvislosti se společenskými, ekonomickými a politickými změnami. A jakou má současná rodina pod tlakem postmodernismu podobu.

Druhá kapitola je zaměřena na to, jak se v důsledku těchto faktorů utvářely hodnoty a hodnotová orientace v českých rodinách. Je zde vysvětlen pojem „hodnota“ z hlediska některých vědních disciplín. V této kapitole jsem se snažila poukázat na vliv hodnotové orientace na rodinu v minulosti a v současnosti, jaké hodnoty jsou preferovány v dnešní době.

Poslední kapitola teoretické části, tedy *třetí kapitola*, je věnována životnímu stylu českých rodin. Je zde uvedeno srovnání různých životních stylů, vysvětlení tohoto pojmu a jeho synonym. Jakými podmínkami je ovlivňován a jakými proměnami a vývojem životní styl českých rodin prošel v souvislosti s politickými a ideologickými změnami v českých zemích. Zároveň jsou zde podrobněji rozebrána určitá hlediska současného životního stylu českých rodin, jako je péče o zdraví, zdravý životní styl a volnočasové aktivity, které mají návaznost i na praktickou část. Závěr kapitoly je věnován rodině a jejímu životnímu stylu z hlediska sociální pedagogiky.

Praktická část obsažená ve *čtvrté kapitole* diplomové práce má za úkol potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy. A to na základě kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníkové metody, jejíž data byla statisticky zpracována. Sběr dat proběhl v rodinách mého okolí, tj. na Pelhřimovsku. Výzkum byl zaměřen na faktory, které nejvíce ovlivňují hodnotovou orientaci českých rodin, kterým hodnotám dávají nejvíce ve svém životě přednost. Jak se tyto činitele odrážejí v životním stylu těchto rodin.

Přestože postmoderní doba a globalizace světa nabízí mnoho pohledů, názorů a možností, rodina je stále aktuální téma. Dokonce se lze domnívat, že v přetechnizované době rodinné prostředí nabývá na významnosti. Při studiu odborné literatury jsem zjistila, že tato problematika je velmi obsáhlá a nelze ji celou popsat. Ve své diplomové práci se pokusím alespoň nastínit, jak žije současná česká rodina, v čem se odráží její životní styl a hodnoty.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Pod pojmem rodina si každý z nás představí něco jiného. Existují jistě i klasické představy o tom, že rodina představuje tu **nejstarší a nejpevnější entitu**, která je základem každé společnosti v jakémkoliv období naší historie. Je nepochybné, že jednotlivé hypotézy o významu pojmu rodina se budou lišit, dle různých vědních oborů, pro které bude tento pojem definován. V jednom se budou jistě shodovat, a to v tom, že **se jedná o přirozené prostředí**, které nám dává **základní sociální návyky** pro přežití či přizpůsobení se ve společnosti. A proto má pro každého z nás v našem životě nezastupitelnou úlohu.

V současné době je rodina vnímána jako „*instituce racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující a současně jako zvláštní soukromý svět authenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality.*“² Její hlavní úlohou vždy je a bude ochraňovat své nejbližší, dávat jim pocit bezpečí, sounáležitosti, vzdělání, pocit, že někam patří.

1.1 Historie rodiny

Existenci rodiny jako nejmenší jednotky společnosti můžeme díky archeologickým nálezům předpokládat již **od mladší doby kamenné**, kdy se jednalo o společnost klanovou. Člověk žil ve skupinách, které byly pokrevně spřízněné, organizované a měly rozdělené role jednotlivců dle věku, pohlaví a společenského postavení. Práce byla rozdělena hlavně dle pohlaví, a to na lov, který měli na starost muži a na sběr plodin, na který se specializovaly ženy. V takto uspořádané společnosti se jednalo zejména o rodiny malé, spíše **matriarchálního typu**, založené na ženských hodnotách – „Velká Matka“. Ke změně situace dochází kolem **8 tis. př. n. l.**, díky neolitické revoluci a také především díky ženám. Lidé začali vysévat semena a trvale obydlovat území, která již začali obhospodařovat, tím se začaly rozvíjet řemesla a posléze i obchod. **Vedoucí**

² MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, s. 93

postavení v rodině získává **muž**, zvedá se porodnost a díky tomu počet obyvatel na jednotlivých obývaných územích.³

O vývoji rodiny v **předklasické době v 8. a 7. stol. př. n. l.** není mnoho informací. Musíme se spokojit pouze s informacemi, které nám poskytují národy, jež znaly písmo. Poznatky o klasické rodině se tedy dozvídáme převážně **z řeckých literárních děl a římských právních spisů**. Ohledně zbytku Evropy jsme odkázáni právě na tyto zmíněná díla a poté na odkazy po nástupu písma a **křesťanství**, které posléze vesměs řídilo místní zvyklosti. I když starověké Řecko velmi ovlivnilo celou evropskou kulturu a římské právo se stalo základem pro civilní spory, co se týče rodiny, nezanechaly tyto civilizace příliš velký odkaz.

Společnost byla řízena **rodově**, každý rod měl svého krále, který byl jak kultem, tak nejvyšším politikem a i soudcem. Rodina byla striktně **patriarchální**. Ženy zastávaly obvyklé domácí práce, mužům byly tolerovány konkubíny a levobočci mohli být uznáni za legitimní potomky. Nevěsta dostávala od svého otce věno, které však mohl dostat zpět, pokud byla svým manželem zapuzena. Pokud se narodilo dítě s viditelnou vadou, mohl ho otec zavrhnout. Dítě se také v této době pojmenovávalo dvakrát, a to pátý den po narození bylo přijato do rodu a desátý den dostalo své jméno. Muži byli sice do sňatku nuceni, pod hrozbou trestu, ale postavení žen v rodině bylo podřízené. (Tento model rodiny může však nalézt i v dnešní době, např. ve společnosti islámské, která je svou kulturou velmi odlišná od té evropské.) Muž se mohl rozvést bez větších formalit, pokud by o rozvod žádala žena, musela se obrátit na státního úředníka – **archonota**, který posuzoval její důvody. Z právního hlediska byl pojem „rodina“ zahrnut i do prvního **právního kodexu Říma** kolem roku 450 př. n. l., a to tzv. Dvanácti desek, kde stojí, že rodina je základní jednotkou společenství.⁴

V **pozdním středověku** a zejména vlivem **křesťanství** se měnil i klasický model antické rodiny. Za nejdůležitější změnu můžeme považovat v novém zákonodárství **zákaz sňatků blízkých příbuzných**, který do té doby nebyl ničím výjimečným u Řeků, Římanů či ve velké části Euroasie. Tímto zákazem vznikl přechod od **endogamie** (pravidlo předepisující sňatky v rámci skupiny) k **exogamii** (pravidlo předepisující sňatky mimo

³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 23 - +25

⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 27

rámec určité skupiny).⁵ Je zajímavé, že tyto zákazy, i když byly šířeny křesťanskými misionáři a v čase se velmi měnily, šly však proti biblické praxi. Židovské právo umožňovalo a dokonce podporovalo manželství s blízkými příbuznými, toto umožňovalo i římské právo, stejně tak i jiná velká euroasijská společenství. Církev se však aktivně bránila nejen proti sňatkům v příbuzenském poměru, ale i v kmetrovství či v duchovním příbuzenstvu, aby nedocházelo ke kumulaci majetku v jednotlivých rodech. Regulace manželství a celého společenského života ze strany církve měla mnoho důvodů. Jedním z nich bylo již zmíněné vytváření majetku církve. Např. bohaté vdovy, které se již tak nemohly znovu provdat za bratra zemřelého muže, což bylo dříve velmi časté, byly pro církev větším přínosem než ty chudé. Pro přiblížení: „Církev si žádala podíl na každé poslední vůli, tzv. „podíl duše“, ale někdy dostávala mnohem víc, zejména pokud neměli manželé žádné přímé potomky, což představovalo zhruba 20 procent případů.“⁶ Přestože se církev hlásila k chudobě a začínala bez majetku, byla na těchto darech závislá, zvláště po **Konstantinově konverzi roku 312**, kdy bylo křesťanství uznáno jako **oficiální náboženství**.

V 7. a 8. stol. se začaly zdroje a majetek ještě více přesouvat do rukou církve, která je získávala převážně od rodin. Ve městech přibývalo chudých, ale kostely vzkvétaly. Začínaly se zakládat kláštery, stavět chrámy a kostely. Křesťanství začalo mít na společnost zásadní vliv a často ji i řídilo. Její zásahy do rodinného práva a proti zájmům rodiny se mnohdy setkávaly s odporem, ale jak to již bývá, zákon a praxe jsou někdy rozdílné, a proto vznikly např. „odpustky“, které si mohli majetníci koupit a daný příkaz prostě ignorovat, z čehož opět církev těžila.

Středověká, evropská společnost byla převážně **agrární společností**, kde základem obživy bylo převážně pěstování plodin než řemeslná výroba a obchod. Země byly zužovány chudobou, epidemiemi a válkami, a proto se lidé ani nedoživali vysokého věku. Později byla společnost „**založená na stavovském systému**, v níž se modely manželství a rodin lišily podle postavení jednotlivce v hierarchii.“⁷ Každý stav měl odlišný způsob života, různá práva a povinnosti a typ rodiny. Nejvyšším stavem byla šlechta, pak byli duchovní, kupci, měšťané a venkované (svobodní občané a poddaní). Rodiny ve stavu

⁵ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, s. 33

⁶ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, s. 49

⁷ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, s. 71

šlechtickém a měšťanském byly zakládány podle majetkových a územních zájmů, ovládané jedním mužem.

Až ve **13. století** se vytváří peněžní hospodářství. Co se týče rodinných záležitostí, ty měly nejvíce ve svých rukou **vrchnost**. Jednalo se zejména o dědické právo, sňatky či pohyb venkovského obyvatelstva. Tento vliv vrchnosti byl u nás do roku 1781, kdy byl Josefem II. vydán **Patent o zrušení nevolnictví**.

„Rodina je ve středověku institucí, bez níž mohl jednatlivec existovat jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo. Středověká rodina je rozsáhlá, patriarchální nebo kmenová. Pod vedením hlavy rodiny jednotlivce potlačuje, vnucuje mu vlastnictví, odpovědnost, kolektivní činnost.“⁸

I když bylo zcela běžné širší soužití rodin, základem byla **nukleární rodina**, tedy manželský pár, který tvořil základ domácnosti. V této době vznikaly rozdíly mezi rodinami žijícími ve městech a na venkově. Ve městech měli velkou rodinu pouze nejmajetnější, muži se ženili až po dosažení ekonomické samostatnosti. Oproti tomu na venkově byly velké rodiny, muži se ženili poměrně brzy, neboť každý člen rodiny představoval pracovní sílu. **Porodnost** byla v této době poměrně **vysoká**, i když musíme vzít v úvahu, že zde byla i velká úmrtnost novorozenců a dětí. Dětství bylo velmi krátké, pouze 8 let, poté se dítě buď stalo další pracovní silou v rodině, nebo odešlo do učení, většinou do jiného města, takže se velmi často stávalo, že již nikdy nevidělo své rodiče. V této době je středověký model rodiny velmi podobný antickému modelu rodiny.

I v tomto období křesťanství hrálo zásadní roli ohledně manželství a rodiny. U nás bylo uzavírání sňatků svěřeno církvi již v **11. století**. Sňatek měl být dle církve uzavřen pouze z „čisté lásky“ a za účelem plození a výchovy dětí.

S nástupem revolucí se měnila i společnost a s ní i rodina jako taková. Důležitou roli v uspořádání hierarchie v rodině měl boj za občanskou rovnoprávnost a zvláště pak **boj za práva žen**. Do té doby ženy vykonávaly určité profese jako prodej na tržnicích, hokynářství nebo šití a tkaní drobného oblečení. Tyto práce muži nechtěli dělat s ohledem na patriarchální schéma společnosti.

„Hnutí za ženskou emancipaci formulovalo své cíle nejdříve ve Francii a v Anglii. V roce 1791 vydává v Paříži v Olympe de Bourges spis Práva žen a občanky

⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 31

považovaný za první artikulaci vznikajícího feminismu. Žádá se v něm naprostá rovnost mužů a žen před zákonem a mj. i právo na zcela svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností.⁹ Díky těmto hnutím se začíná **patriarchální rodina pomalu rozpadat**, ale ještě dlouho v **novověku** byla erotická láska a zamilovanost výsadou pouze šlechty, u lidí nižšího původu byla považována za pošetilou, hloupou, ne-li za nemoc. Manželství bylo stále považováno pouze za svazek, který je určený k plození a výchově dětí.

Boje za rovnoprávnost žen byly v Anglii úspěšnější než ve Francii, ženy zde dosáhly práva na svůj majetek (1870), začaly se zakládat první vyšší školy pro ženy. Mezi nejdůležitější však patřil boj o volební práva žen, kterého bylo dosaženo až po první světové válce, a to ještě s velkými omezeními. I v životě jednotlivých rodin docházelo postupně ke změnám. **Novověká industrializace** zapříčinila, že se výroba začala stěhovat z jednotlivých domácností do továren, lidé se stěhovali z venkova do měst. Hlavní změnou v organizaci domácností a práce bylo **zavedení povinné školní docházky**, kdy děti odcházely do škol, místo toho, aby pracovaly v domácnosti. Ženy a děti se staly levnou pracovní silou v továrnách a začala tak vznikat nová dělnická třída. Muži již nebyli jedinými živiteli v rodině, a tím se začínalo oslabovat jejich postavení v rodině. Sňatky se začaly uzavírat na přání snoubenců, kde souhlas rodičů byl již pouze formalitou. **Průmyslová revoluce** měla ale i stinné stránky, jelikož „vedla ke zvýšení poptávky po ženské a dětské práci a podporovala plodnost. Vysokou plodnost však na druhé straně vyvažoval podíl žen a dětí na průmyslové výrobě, která zvyšovala jejich úmrtnost. Podmínky jejich bydlení bývaly, jak si povšiml Engels, často velmi ubohé. V první polovině 19. století byly natolik špatné, že úmrtnost ve městech převyšovala úmrtnost na venkově o 20 až 25 procent.“¹⁰

Rodina, jako určitá forma soužití, ve svém historickém vývoji sice prodělala závažné změny, ale její určité základní rysy přetrvávají dodnes.

⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 33

¹⁰ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, s. 149

1.2 Proměny rodiny v současné společnosti

„Ve všech obdobích dějin si lidé vytvářeli představy o rodině a o směru, jímž se změny v rodinném životě ubírají či by se ubírat měly. Tyto hypotézy byly často nejednoznačné, a dokonce si často protiřečily, jako v případě Kristových slov v Novém zákoně.“¹¹ Tato nejednoznačnost hypotéz a teorií přetrvává dodnes. Ale i když má v současné době rodina mnoho podob, jedná se vždy o **nejintimnější sociální skupinu**. Neboť „není zajisté soukromějšího prostoru pro člověka než ten, který chrání jemné předivo vztahů v jeho vlastní rodině. Právo na rodinné soukromí patří mezi základní práva kulturního člověka.“¹² Jaká je tedy pravá úloha rodiny v současné společnosti a jaké by měla mít základní znaky?

Jednou ze základních proměn, kterou rodina prošla, byla **proměna tradiční rodiny v rodinu moderní a v pozdější době na postmoderní**. Tradiční rodina představovala pro společnost hlavně stabilitu a soužití více generací. Ale za posledních sto let se její vnitřní znaky díky historickému vývoji začaly měnit. Dříve se vyznačovala silným autoritativním postavením otce, uzavírání sňatků bylo přísně v rukou rodičů a záleželo na ekonomickém a společenském postavení rodiny, sňatky byly pod vládou církve – „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“¹³ Rodina plnila všechny role, jako jsou vzdělávací, zabezpečovací a pečovatelské. Byla náhradou za společenské instituce, které v té době ani neexistovaly, jako jsou škola, nemocnice a zabezpečovací ústavy. Jednalo se o jednotku hospodářsky a výrobě samostatnou, neodlišoval se volný čas a čas pro práci, vše se dělo společně a dohromady. Díky demokratizaci společnosti se mění i rodina, a to v rodinu moderní.

Moderní rodina znamenala pro své členy větší uvolnění, individualitu a rovnoprávnost mužů a žen v jednotlivých rolích v rodinném životě. Rodina se přetvářela na rodinu nukleární. Díky čemuž se začal vyskytovat nový problém v rodinném soužití. „V mnoha případech se otec nechce vzdát výhod patriarchálního vládce rodiny. Žena sice fakticky řídí a také svou prací zajišťuje chod rodiny, ale pomocí taktických forem a kroků ponechává muži dojem, že řídí a rozhoduje on.“¹⁴ Díky těmto taktickým hrám, můžou ale vznikat zásadní rozpory ve výchově dětí, hlavně ve vytváření určitých norem a hodnot,

¹¹ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, s. 167

¹² MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, s. 9

¹³ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, s. 22 - 23

¹⁴ ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsoby výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996, s. 41 - 42

co dovolit a co zakázat. Mezi další významné znaky moderní rodiny můžeme vybrat i „pokračující předávání dřívějších odpovědností rodiny (jako jsou výchova, vzdělávání, péče o nemocné, hendikepované a staré lidi) státu.“¹⁵ A v neposlední řadě se oddělil čas pro práci a čas pro rodinu.

V 70. letech minulého století, u nás spíše v 90. letech, se objevuje nové uspořádání společnosti a tedy i rodiny, a to **postmoderní**. V rodinném soužití dochází k výrazným změnám, obzvláště působením masových médií, komunikace, globalizace a politických změn, které si uvědomujeme ještě v současné době. Dochází k vysokému poklesu porodnosti, odkládání rodičovství, zvyšuje se věk prvorodiček, zvyšuje se rozvodovost, počet lidí žijících samostatně a bezdětně. Objevují se i nové styly soužití, jako kohabitace (soužití párů bez sňatku), living apart together (oddělené soužití manželů) a v neposlední řadě se začínají objevovat i homoparentální rodiny (rodiče stejného pohlaví). „Rozštěpení mezi rodinným životem a manželstvím začíná být značné.“¹⁶ Jedním z důležitých rysů postmoderní rodiny je, jak uvádí ve své studii É. Durkheim, ne „již ideál šťastné rodiny, ale důležité je, aby byl člověk šťasten sám za sebe. Rodina představuje jeden z ideálních prostředků, jak být šťasten, jak se realizovat. „Já“ dnes převažuje nad „my“, ale „já“ nevyžaduje zánik manželství nebo rodiny – právě naopak.“¹⁷

Pro nastínění toho, jakou tvář má postmoderní rodina a jaké zaznamenala změny od rodiny tradiční, můžeme přiblížit **specifickými charakteristikami** těchto proměn dle **Blahoslava Krause**:¹⁸

- **množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce.** V plné kompetenci zůstaly pouze některé z nich, a proto se i začalo hovořit o její možné krizi, přežití anebo konci,
- **oblast základní rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu.** V rodině vládne značná volnost a hlavně díky tomu, že se postupně ustupovalo od legalizace partnerského soužití,

¹⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 37

¹⁶ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portal 1999, s. 90

¹⁷ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portal 1999, s. 91

¹⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 83 - 84

- **sníží se stabilita rodiny**, což souvisí s přibývajícím volným soužitím rodičů bez legitimního uzavření manželství, ztrátě opěrných bodů, jak už ve víře nebo sociálních rolích v manželství a následnému nárůstu rozvodovosti,
- **mění se celková struktura rodiny**. Upouští se od vícegeneračních soužití rodin a snižuje se porodnost,
- **rozvoj zaznamenává antikoncepci a plánované rodičovství**. I když na tento jev jsou dodnes rozporuplné názory, zapříčinil snížení „nechtěných těhotenství“ a tím i počtu přerušovaných těhotenství,
- **prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí**. Vzniká zde vzájemné sociální ovlivňování mladé i starší generace, ať už záměrně či nezáměrně. Společnost se začíná učit žít ve vícegeneračním světě,
- **k proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu**. I když se děti rodí stále starším rodičům a po jejich delším vzájemném soužití a i prarodiče jsou též již staršími osobami, jsou však díky změnám v důchodovém systému stále ještě výdělečně činnými,
- **zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu**, čím logicky ubývá čas, který by rádi trávili se svými dětmi, jejich společné trávení volného času a způsobu jeho trávení,
- přibývá, jak bylo uvedeno, **dvoukariérových manželství**, což je jistě velmi dobré pro jejich ekonomickou situaci, ale na druhé straně tím mohou opět strádat děti, na které mají rodiče čím dál méně času.

Jako ukazatele současné rodiny je možno také uvést základní rysy původní durkehimovské představy. Větší závislost na státu, větší nezávislost na okruhu příbuzných a větší nezávislost manželů na rodině.¹⁹

Na závěr by se dalo říci, že jak tradiční, tak i moderní či postmoderní rodiny mají své pro a proti. A ať už se jedná o jakékoliv pojetí rodiny, vždy se jedná o **základní prostředí**, které působí hlavně na vývoj a formování osobnosti dítěte, a to jak vcelku, tak v jejich jednotlivých subsystémech.²⁰

¹⁹ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portal 1999, s. 10

²⁰ ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsoby výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996, s. 43

1.3 Charakteristické rysy současné české rodiny

V současné době se můžeme setkat s mnoha různými definicemi, trendy a ukazateli, které nám popisují charakteristické rysy rodiny, což souvisí i v dnešní době se stoupajícím počtem odborníků na rodinu a rodinný život. Např. pro představu dle É. Dukrheima „*se rodina stává čím dál tím více prostorem, ve kterém si jednotlivec chrání svou individualitu (vystupující jak zvláštní hodnota), a zároveň se stává „pomocným nástrojem státu“, který kontroluje, podporuje a reguluje vztahy mezi členy rodiny.*“²¹

Obzvláště česká rodina prošla značnými změnami. **V době socialismu** byl život celé rodiny značně omezen, ať už z hlediska seberealizace, cestování a vyslovení politických názorů, což mělo za následek i znemožnění dalšího studia pro sebe a své děti. I když téměř všude ve světě, tedy i u nás proběhla emancipace žen jak v oblasti vzdělávání, tak v oblasti profesní, stále se střetávaly s nesouhlasnými pohledy a připomínkami, pokud se ženy zaobíraly pouze svou profesní dráhou, místo svých tradičních úloh v rodině, jako byla výchova dětí a zabezpečování chodu domácnosti.

S příchodem demokracie, tedy po roce 1989, zaznamenává česká společnost zásadní změny, se kterými se de facto vyrovnává dodnes. Procesy, které zde začaly vznikat, významně zasáhly do života jak mužů, tak i žen a to z hlediska jednotlivců i celých rodin. Rodiny a domácnosti se **změnily jak ve své struktuře, tak i demograficky**. Převážně mladým lidem se otvírají nové obzory, mohou začít studovat zde i v zahraničí, cestovat, podnikat a již se nemusejí bát špatných kádrových posudků, mohou si o svém současném i budoucím životě rozhodovat sami. Tyto proměny české společnosti se promítají i do rodinného života a to hlavně tím, že mladí lidé díky novým možnostem odkládají vstup do manželství a posouvá se věk prvorodiček. **Mění se skladba domácností**, což znamená, že se vyskytuje čím dál více neúplných rodin, anebo se ve stávajících rodinách mění genderové uspořádání rolí.²² Ponejvíce je to patrné pokud bychom se zaměřili na změnu postavení žen v domácnosti a na její sociální role. České ženy, i když začaly pracovat v různorodých sektorech profesí, zůstaly i nadále většinou silně identifikovány s rodinou, vyjma vysokoškolaček a podnikatelek, které dávají přednost seberealizaci, a tím se zde objevuje nový jev, tzv. dvoukariérové manželství. Z výše uvedeného vyplývá, že „*nositeli některých klíčových změn, konkrétně změn manželského*

²¹ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portal 1999, s. 9

²² MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Proměny současné české rodiny*, 1. vyd. Praha: SLON, 2000, s. 141

a rodinného života, které se v české rodině odehrávají po roce 1989, jsou v první řadě mladí lidé – z genderového hlediska pak mladé ženy. Především na jejich životních strategiích a hodnotových orientacích bude záviset, zda česká rodina dá přednost práci před rodinou, případně kariéře jednoho nebo obou partnerů před dětmi.“²³

To, jak současná rodina funguje, je důležité uvědomit si její základní charakteristické znaky, za které **Blahoslav Kraus**²⁴ považuje:

➤ **Demokratizace uvnitř rodiny**

V rodině se zvyšuje význam partnerského soužití jak mezi rodiči vzájemně, tak i mezi rodiči a dětmi. Oba rodiče se podílejí na výchově, zabezpečování rodiny z hlediska financí a plánování volnočasových aktivit. Tento vzor přejímají později i děti a zavádějí je i ve svých budoucích rodinách.

➤ **Izolovanost v rodině**

Vyjadřuje se čím dál větší uzavřeností rodiny jak ve vztahu k okolí, sousedům i dalším generacím, což je podmíněno i vzrůstající modernizací, medializací a technickou vyspělostí, hlavně v komunikaci.

➤ **Zmenšení rodiny**

Rodina je čím dál méně stabilní, není schopna odolávat vnitřním otřesům, které často vedou i k jejímu rozvratu. Vyskytuje se více jednočlenných domácností a žen, které žijí samy s dětmi.

➤ **Dezintegrace rodiny**

Ubývá rodin, které žijí v harmonii, které otevřeně komunikují a sdělují si své problémy i radosti. Každý si v rodině jakoby žil svůj vlastní život, což je spojeno s atomizací života v rodinách. Tento stav je jistě i zapříčiněn výrazným zatížením rodičů pracovními aktivitami a jejich zaneprázdněností a samozřejmě také vznikem tzv. dvoukariérových modelů rodin.

➤ **Rozvodovost**

Vliv předchozích charakteristických rysů pro současnou rodinu má však za následek i zvyšující se rozvodovost. Česká republika patří mezi státy

²³ MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Proměny současné české rodiny*, 1. vyd. Praha: SLON, 2000, s. 147

²⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 83 - 86

s nejvyšší rozvodovostí vůbec. I když se čím dál častěji setkáváme s názory, že dítě nemusí žít v úplně rodině, má tento jev na něj vliv v jeho dalším životě.

➤ **Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně**

V České republice se mnoho mladých rodin s dětmi pohybují v nižších příjmových pásmech. Své finanční problémy se často snaží řešit pomocí půjček a díky vzniklé zadluženosti se mohou dostat až do existenčních problémů, exekucí a následné exkluze. Děti z takto sociálně vyloučených rodin, se pak často stávají obětí šikany a je u nich větší možnost výskytu deviantního chování.

Je jisté, že tyto charakteristické rysy současné rodiny dle **Blahoslava Krause** nejsou jediným výčtem. Tím, čím se vyjadřuje současná rodina, se zabývalo mnoho jiných osobností z oblasti sociologie, pedagogiky či psychologie. Pro porovnání můžeme uvést např. i trendy současné rodiny podle českého klinického psychologa **Oldřicha Matouška**.²⁵

- „Tendence odkládat sňatky a rození dětí na dobu co nejpozději,
- tendence ve větší míře zakládat rodinu neformálně, bez legálního sňatku,
- zvyšování rozvodovosti,
- pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a mít další děti,
- tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec,
- prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu.“

Z tohoto výčtu se může zdát, že dnešní rodiny se ubírají spíše k individualismu a k neochotě vést společný život. Nesnaží se o společné řešení vzniklých problémů a v neposlední řadě k neochotě společně komunikovat. Ale i nadále zde jistě existují rodiny, které dávají přednost trvalým hodnotám a vazby uvnitř rodiny jsou tak nezrušitelné a nesměnitelné.

Přestože se česká společnost vyvíjela a procházela stejnými změnami jako jiné evropské země, je nám nejbližší vývoj slovenských rodin. Proto se můžeme pozastavit i nad pojetím současné rodiny z pohledu slovenské **sociální pedagožky Zlatici Bakošové**.

²⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 35

Mezi hlavní rysy uvádí dlouhodobý pokles porodnosti, zvyšování věku matek při porodu, zvyšování počtu dětí narozených mimo manželství, pokles uzavírání manželství, zvyšování rozvodovosti, změna struktury rodin, zvyšuje se počet neúplných rodin a v neposlední řadě i změna velikosti rodin.²⁶

Na rodinu koncem 20. století jsou kladeny příliš vysoké nároky a očekávání. Většina problémových a negativních jevů v rodině není projev „krize rodiny“, ale přetížení rodiny. Stát nemůže očekávat hodně tam, kde málo investuje.²⁷

Jak je vidět na výše uvedených bodech, je zde patrná shoda v názorech na vývojové trendy současných rodin obou států, které byly ovlivňovány celkovou proměnou rodin v Evropě.

V takovémto výčtu charakteristik současných rodin bychom mohli pokračovat dále dle nejrůznějších odborných pracích, kde bychom našli i další neméně významné rysy z oblasti ekonomie, politiky, utváření hodnot, trávení volného času nebo životního stylu rodin. Jedno však zůstává vždy. A to, že rodina je stále v „*podvědomí nás všech důležitým zázemím, bez nějž si mnozí nedovedou život člověka ani dost dobře představit.*“²⁸ I to, že rodina bude stále procházet různými proměnami, jelikož „*každý její člen sem vnáší vnější vlivy, sám se mění a vyvíjí, působí na své rodinné prostředí a je jím ovlivňován.*“²⁹

1.4 Funkce rodiny

Vilem proměny společnosti z tradiční přes moderní až po současnou postmoderní společnost se měnila i rodina a s ní i její funkce, které zastávala a které zastává v současné době. Určité funkce ztratily na svém významu, jiné se rozvíjely či přetvářely. Rodina vždy zajišťovala mnoho funkcí, ať už vůči svým členům, tak i vůči celé společnosti. A i když v procesu proměny ztratila řadu ze svých funkcí, které převzal v moderní době stát, uchovala si ve všech etapách dvě základní funkce, a to funkci **prvotní socializace dětí a emocionálně psychologické stabilizace osobnosti dospělých.**³⁰

²⁶ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 93

²⁷ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 88

²⁸ PACHL, L., a kol. *Malá abeceda rodiny*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, s. 7

²⁹ PACHL, L., a kol. *Malá abeceda rodiny*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, s. 8

³⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 79

I když v současné době vzrůstají nároky na rodinu, dalo by se říci, že svou funkci **plní nedostatečně**, ale na „*druhé straně současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru.*“³¹ Pro své členy a převážně pro děti se stává opěrným bodem v cizím a stále se měnícím se světě.

Rodina musí zastávat celou škálu funkcí, které jsou vzájemně propojeny, a proto bychom je jen těžko všechny vyjmenovávali, třídili nebo řadili dle jejich důležitosti. I její základní funkce, které prolínají celým jejím vývojem, se do jisté míry mění. Mezi tyto funkce **Blahoslav Kraus**³² řadí:

Biologicko-reprodukční funkce

Tato funkce má své významy jak pro jednotlivce v rodině, tak pro celou společnost. Bez reprodukce by se společnost nemohla rozvíjet. Pro perspektivní vývoj společnosti je zapotřebí zdravá reprodukce. Pro existenci jednotlivce je tato funkce významná zvláště z hlediska uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb. Díky rozvoji medicíny a kontrole nechtěné reprodukce se tímto objevuje nový jev a to plánované rodičovství.

Sociálně-ekonomická funkce

Jedná se o propojený kruh, kdy členové rodiny zastávají jak výrobní funkci, tak i funkci spotřební. Jedná se o důležitý článek v ekonomice státu, bez kterého by nemohl fungovat, např. při zvýšené nezaměstnanosti. Zároveň se díky svému zařazení v různých zaměstnaneckých pozicích a profesnímu růstu členové rodiny zastávají určité sociální statusy, ať už vyšších nebo nižších tříd.

Funkce ochranná (zabezpečovací, pečovatelská)

Spočívá převážně v zabezpečování životních potřeb, jako jsou biologické, hygienické či zdravotní potřeby, a to nejen dětí, ale všech členů rodiny. U nás tato funkce zaznamenala největší změnu po roce 1989. Před tímto rokem tuto funkci zabezpečoval převážně stát, ale poté přešla do působnosti rodin, které jsou čím dál více zainteresovány do jejich plnění, a to např. v oblasti vzdělávání, zdravotnictví, péči o staré, nemocné, nepřízpůsobivé, fyzicky či psychicky nemocné.

³¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 81

³² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 81 - 83

Socializačně-výchovná funkce

Tato funkce je nejdůležitější pro vztah rodiny a dítěte, kdy jako primární sociální skupina zabezpečuje jak jeho výchovu, tak i začlenění do společnosti. „*Učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Ústřední úlohu socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.*“³³ V dnešní společnosti je důležitý nejenom vliv rodičů na své děti, ale také vliv mladší generace na tu starší obzvláště ve vícegeneračních soužití v rodinách, které díky zvyšujícímu se věku lidí přibývá. Výchovná funkce dnešní rodiny je čím dál více oslabující, jelikož rodiče výchovu svých dětí bohužel přenechávají na státu a školách.

Rekreační, relaxační a zábavná funkce

Největší význam má tato funkce pro děti, pro které je velmi důležité, aby rodina trávila společně volný čas, např. na dovolené, ale aby zároveň měli jak společné, tak i individuální zájmy.

Emocionální funkce

Jedná se o zásadní funkci nejen v rodině, ale i ve výchově dětí. Žádná jiná skupina nedokáže vytvořit pevnější citové zázemí, pocit lásky a bezpečí, které je tak důležité pro správný rozvoj, výchovu a socializaci dětí. „*Ale nejen při výchově dětí, ale i ve vytváření duševní rovnováhy zdravého dospělého člověka v produktivním věku. Neméně významná je pak tato stránka rodinných vztahů pro stárnoucí členy rodiny.*“³⁴ V České republice, však tato funkce začíná do jisté míry oslabovat. Hlavně v důsledku vysoké rozvodovosti, kdy v neúplných rodinách často těchto citů ubývá nebo někde úplně chybí a objevuje se čím dál více deprivovaných dětí nebo dětí týraných.

Určitou shodu s Blahoslavem Krausem nacházíme i v dělení Jana Čápa. Dle **Jana Čápa**³⁵ může rodina plnit v životě svých jednotlivých členů a celé společnosti tyto funkce:

- zajišťuje **reprodukcí člověka**, a to biologicky i sociálně a kulturně,
- **je jednotkou ekonomickou**, v některých případech přímo pracovní,

³³ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 70 - 71

³⁴ PACHL, L., a kol. *Malá abeceda rodiny*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, s. 80

³⁵ ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsoby výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996, s. 40

- zajišťuje členům rodiny, a to dětem i dospělým, **ochranu a pomoc** v situacích běžných i mimořádných, zvýšeně zátěžových,
- **kontroluje chování a jednání** členů rodiny, zajišťuje v příznivém případě dodržování společenských norem, jindy naopak zmenšuje tlak společnosti na jedince a pomáhá mu odolávat nepříznivým vlivům,
- zajišťuje členům rodiny **osobní vztahy**.

Každá rodina své funkce zastává v různé míře a preferuje je pro ni v žádoucím pořadí. Žádná z funkcí nemůže fungovat jednotlivě, prolíná se s dalšími funkcemi a navzájem se ovlivňují. „*Plní-li rodina své funkce dobře, pak probíhá v rodinném životě socializace mladé generace nejpřirozenějším a tím i nejlepším způsobem. Současně tu nacházejí dospělí členové optimální zázemí pro celý svůj život.*“³⁶ Správné fungování rodiny napomáhá k uspokojení základních potřeb, potřeb mezilidských vztahů komunikace, sociálního styku, utváření hodnot jedince a jeho životní styl, stejně jako životní styl celé rodiny. Zajišťuje emocionální vztahy, pocit bezpečí a jistoty. Proto je tak důležité, aby rodina své funkce řádně plnila.

Na historickém vývoji rodinného života a funkce rodiny lze vidět jak rodina jako živý celek je velmi důležitý pro řádný vývoj jednotlivce i celé skupiny.

³⁶ PACHL, L., a kol. *Malá abeceda rodiny*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, s. 78

2 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE

Hodnoty spolu s hodnotovou orientací hrají v životě člověka velmi významnou roli. Zajišťují jeho začlenění do společnosti, utvářejí jeho pohled na svět. Každý z nás si svoji životní dráhu a koncepci utváří sám, a s tím souvisí i utváření jeho systému hodnot, na kterém v jistém ohledu může záviset i jeho kvalita života, charakter osobnosti, životní styl. Proto se díky jeho zkušenostem během života mění nejen jejich priority a důležitost, ale i jejich různorodost. Od uznávání priorit a hodnot se odvíjí i společenské vztahy mezi jednotlivci.

2.1 Hodnota – vymezení pojmu

Hodnota je veličina, jejíž význam se měnil spolu s historickým vývojem společnosti. Proto se můžeme setkat s tím, že různá společenství uznávají a preferují různé hodnoty, i když můžeme najít jisté základní a obecné hodnoty, které by měly být pro všechny srozumitelné a všemi uznávané. „*Respektovaná a univerzálně „přijatelná“ hodnota prospívá jak člověku, který ji uznává, tak lidem, s nimiž v duchu této hodnoty jedná.*“³⁷ Hlavně jedná-li se o hodnoty morálního chování člověka, měly by mít jasné hranice, co je dobré a co ne.

Vymezení pojmu „hodnota“ není **jednoznačně** definováno. Jelikož „*nejen v přírodě, ale i v nejrozmanitějších sférách společenského a osobního života označujeme mnoho jevů termínem HODNOTA.*“³⁸ Stejně tak i v mnohých vědních disciplínách, ale i v laickém životě. Každá oblast, ve které je tento pojem používán, ho vymezuje jinými charakteristikami či specifiky. Problematikou hodnot se především zabývala filosofická vědní disciplína **axiologie**.

I když se problematikou hodnot zabývali již antičtí filosofové, je za zakladatele filosofie hodnot považován dle Ilustrovaného encyklopedického slovníku německý filosof R. H. Lotze (1817 – 1881).³⁹

V běžné mluvě bývá hodnota vnímána ve významu ceny, důležitosti, materiálního zabezpečení. Často bývá také tohoto pojmu využíváno, pokud hovoříme o morálce

³⁷ EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 12

³⁸ KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996, s. 45

³⁹ Kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. I. díl A-I. 1. vyd. Praha: Academia, 1980, s. 149

a charakteru člověka. A v neposlední řadě se můžeme s výrazem hodnota setkat v oblastech ekonomie nebo filosofie.⁴⁰

Za nejobecnější vymezení tohoto pojmu můžeme považovat definici a rozlišení dle **Ilustrovaného encyklopedického slovníku**, který představuje pojem hodnota ve dvou rovinách. A to ve **filosofickém pojetí** a širším slova smyslu jako „*specifickou vlastnost společnosti či přírodních jevů, ve které se projevuje jejich určitý (pozitivní či negativní) význam pro člověka a společnost. Hodnota daného jevu nevyplývá pouze z jeho vnitřní struktury, ale především ze skutečnosti, že daný jev je zahrnut do sociální sféry a stal se nositelem určitých sociálních vztahů.*“⁴¹ Jedná se zde hlavně o to, jaký význam mají jednotlivé hodnoty pro člověka v jeho každodenním životě.

Anebo z **ekonomického hlediska**, kdy je zde hodnota pojata jako hodnota zboží a vynaložené práce na jeho výrobu. Tudíž zahrnuje cenu lidské práce, ekonomickou hodnotu výrobku, vynaložený čas na jeho výrobu a jeho následnou směnu – peněžní hodnotu a výši jeho užitku. Jak pro jednotlivce, tak pro společnost. V neposlední řadě je hodnota požívána jako veličina v **managementu** anebo jako elektrotechnická veličina.⁴²

Můžeme se však setkat s vymezením tohoto pojmu z pohledu jiných vědních disciplín. Například v **právu** je význam pojmu hodnota charakterizován jako „*element vztahu člověka ke skutečnosti, jako význam, který je subjektem přikládán určitému společenskému či přírodnímu jevu (objektu).*“⁴³ Z čehož je patrné, že potřeby člověka jsou závislé na reálných vlastnostech skutečností, hodnoty jsou tedy měnící se a proměnlivé v čase. Člověk si díky svému uvědomování světa kolem sebe dokáže vytvářet představy o reálných hodnotách a vytváří si tak díky procesu hodnocení svůj postoj ke světu a svou osobní hierarchii hodnot.

V právní teorii dělíme hodnoty dle různých pohledů, a to:

- a) podle základních sfér života společnosti na **materiální a duchovní**,
- b) podle charakteru společenských vztahů na **sociálně-politické, právní, morální, ekonomické, estetické** aj.,
- c) podle sociální struktury na **individuální, skupinové a celospolečenské**,

⁴⁰ VELEHRADSKÝ, A. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1978, s. 22

⁴¹ Kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. I. díl A-I. 1. vyd. Praha: Academia, 1980, s. 822

⁴² Kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. I. díl A-I. 1. vyd. Praha: Academia, 1980, s. 82

⁴³ HUNGR, P. *Teorie práva II*. Bmo: IMS, 2006, s. 5

d) podle obsahového zaměření na **normativní a motivační**.⁴⁴

Práce zde dále nastiňuje pojetí hodnot z **hlediska psychologického**, kde se můžeme setkat s více postoji a názory k této problematice. Např. psycholog **Rudolf Kohoutek** pojem hodnota vysvětluje jako „*věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná, nebo na níž lpí.*“⁴⁵ S tím, že každý člověk má rozličné hodnoty a jejich hierarchii. Dle jejich priorit rozlišuje hodnoty na **instrumentální**, s vlivem na způsob našeho chování a **terminální**, představující systematizování našich cílů. I když hodnoty zaujímají v životě člověka různé postavení, měly by významné místo zaujímat nejen hodnoty zaměřené na vlastní osobu – **autotelické**, tak i na blaho ostatních lidí – **heterotelické** a v neposlední řadě i nadosobní hodnoty – **hypertelické**. Rakouský psychiatr **Viktor Frankl** poukazuje na roli hodnot v lidském životě, díky nimž můžeme naplňovat smysl našeho života. Z tohoto důvodu dělí hodnoty na **tvůrčí** (vytvářející materiální nebo duchovní hodnoty), **zážitkové** (prožívání), **postojové** (převážně ve vztahu k utrpení, které trpělivě snášíme) a **náboženské** (vycházející z víry člověka).⁴⁶

V pedagogicko-výchovném pojetí jsou hodnoty zejména spojovány s mravní výchovou. V axiologickém modelu mravní výchovy by měly být závazné převážně hodnoty dle **Blahoslava Krause**:⁴⁷

- „*hodnoty pravdy, dobra, krásy a užitku představující tradiční anticko-křesťanský zdroj kulturnosti a mají svůj význam i dnes jak v rovině morální, tak v rovině estetické,*
- *hodnoty směřující k humanizaci člověka, jeho vztahu k životu, přírodě a volnému času,*
- *hodnoty přírodní, které se dnes stávají součástí environmentální výchovy,*
- *hodnoty poznání, sebepoznání, vzdělávání, osvojování si vědeckých poznatků.*“

Co se týče **sociologie**, můžeme hodnoty definovat dle sociologa Mihaila Popoviče, který ve své knize cituje **Panajotis Cakirpaloga**. Ten ukazuje pojem hodnota jako jistý způsob života, jak máme žít a jak máme jednat v určitých společenských situacích. Tudiž

⁴⁴ HUNGR, P. *Teorie práva II*. Brno: IMS, 2006, s. 5

⁴⁵ KOHOUTEK, R. et al. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: CERM – Akademické nakladatelství, 1998, s. 60

⁴⁶ KOHOUTEK, R. et al. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: CERM – Akademické nakladatelství, 1998, s. 63

⁴⁷ KRAUS, B., *Teorie výchovy*. Brno: IMS 2006, s. 17

hodnoty představují „*společenské standardy, kterými jsou regulovány činnosti a chování lidí ve společnosti. Hodnoty určují, co je třeba dělat, oceňovat, k čemu směřovat.*“⁴⁸

Jak je vidět z výše uvedených citací různých odborníků, jsou hodnoty velmi individuálními přesvědčeními člověka, co je pro něj důležité a co ne. Hodnoty se vytváří během celého života. Rozdílnost v pojetí hodnot nacházíme v teorii i v praxi. Hlavně v současné postmoderní společnosti západního světa se hodnoty orientují nejvíce na materiální zabezpečení. Pro člověka se stávají nejdůležitějšími hodnoty jako je racionální chápání vědy, osobní svoboda a fungující společnost, vzrůstá konzum zboží a služeb a s ním spojená materiální stránka společnosti. Člověk své prioritní hodnoty odvíjí dle momentálního světového trendu. Co nám určují masmédia a převážně reklama, tedy hodnoty spojené se spotřebním chováním člověka, jako jsou hodnoty peněz, času, odlišení se, lásky, zdraví, technické vyspělosti, ochrany životního prostředí, práv zvířat a konformity.⁴⁹

Na základě výše uvedeného je možné konstatovat, že „*když hovoříme o hodnotách, máme na mysli, nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co cítíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci. A v tom se – jak vidíme – lišíme.*“⁵⁰

2.2 Hodnotová orientace

S hodnotami člověka je spjata hodnotová orientace, která představuje jeho určitý „*žebříček*“ převzatých hodnot. Jak uvádí **Jana Duffková**: „*hodnoty nelze chápat, jako izolované entity, velice často vytvářejí specifické seskupení více či méně provázané subsystemy a řady. Všechny hodnoty nemají pro jedince stejnou váhu (význam, sílu, důležitost), což znamená, že je lze řadit do určité hierarchie, označované jako hodnotová orientace (žebříček, systém).*“⁵¹

Hodnotovou orientaci si ve svém sociálním vývoji vytváří každý člověk sám, jedná se proto o velmi **individuální seskupení priorit člověka**. Je proto pochopitelné, že se v průběhu vývoje člověka mění. Jinou hodnotovou orientaci bude mít jedince

⁴⁸ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 1. vyd. Olomouc: Votobia s.r.o., 2004, s. 355

⁴⁹ VYSEKALOVÁ, J., KOMÁRKOVÁ, R. *Psychologie reklamy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o., 2001, s. 96

⁵⁰ KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996, s. 45

⁵¹ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 124 - 125

v dětství, jinou v období dospívání a posléze v dospělosti či stáří. Dle teoretických zkoumání, dochází k nejvýznamnějšímu přehodnocení priorit v období dospívání, kdy je hodnotová orientace otázkou socializace a sociálního zrání, kdy v tomto procesu utváření osobnosti je aktivním subjektem jak jedinec, tak i společnost, má dvě stránky, a to intencionální a funkcionální působení:

- **intencionální působení** – jedná se o cílené a vědomé přenášení určitých hodnot na jedince, které je záměrné a zároveň hlavním cílem ve výchově. Proto probíhá nejvíce v rodině, ve škole a v oblasti volnočasových aktivit. Tyto subjekty by v ideálním případě měly na jedince působit shodě a utvářet v něm kompatibilní hodnoty,
- **funkcionální působení** – jedná se o nezáměrné, tedy o každodenní chování a jednání dospělých, od kterých si děti a zvláště potom dospívající tyto návyky, pouze na základě pozorování, nevědomě přejímají. Ve většině případů, má právě toto nenásilné přejímání hodnot na jedince největší vliv.⁵²

V utváření hodnotové orientace má zásadní vliv **působení rodiny, školy a masmédií**, a proto úzce souvisí s potřebami, návyky, zájmy a ideály. Tato vazba je hlavně dána získáváním hodnot jak **materiální, tak i nemateriální povahy**. V rámci uspokojování těchto potřeb se mění i hodnotová orientace jedince. Při její tvorbě mají zásadní úlohu **životní vzory a ideály** a o to více, jsou-li tímto vzorem konkrétní osoby. Díky tomu hodnotová orientace jednoho přechází i na jiné osoby, které se s ním identifikují. Proto můžeme hodnotovou orientaci považovat za celkovou kompozici struktury osobnosti, ve které se shrnují všechny životní zkušenosti získané v individuálním vývoji jedince.⁵³

Výzkumem teorií hodnotové orientace se zabývalo mnoho autorů, kteří vytvořili několik typologií, které se později odrážejí i v životním stylu jednotlivce. Za klasiku je možné označit typologii německého filosofa a psychologa **Edvarda Sprangera**, který uvádí tyto typy hodnotových orientací:

- *„typ teoretický (cílem je hledání pravdy, hodnotou je poznání),*
- *ekonomický (cílem je sebezáchova, hodnotou je užitečnost),*

⁵² SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000, s. 38 - 39

⁵³ VELEHRADSKÝ, A. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1978, s. 63 - 65

- *estetický (cílem je hledání harmonie, hodnotou je krása),*
- *sociální (cílem je konání dobra, hodnotou je láska),*
- *politický (cílem je ovládnutí druhých, hodnotou je moc),*
- *náboženský (cílem je sebezpřesah, hodnotou je jednota s Bohem).“⁵⁴*

Tato klasifikace jednotlivých typů je zásadní i pro vývoj osobnostních typů, dle jejich převažujících hodnot.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že hodnotová orientace je v životě jednotlivce i společnosti velmi důležitá. Na určitých hodnotových orientacích můžeme vysledovat příčiny lidské činnosti, jejich jednání, proč jednají tak a ne jinak. „*Hodnotovou orientaci si částečně vytváří člověk sám, částečně na základě již existujících hodnot sociálních skupin a jednotlivců, se kterými přichází do styku a na jejich činnosti participuje.*“⁵⁵ Z čehož vyplývá, že hodnotovou orientaci si jedinec vytváří během své socializace, kdy je ovlivňován svou rodinou, školou, přáteli, kulturou, masmédií – reklamou. Vyhledává si určité vzory a hrdiny, s kterými se identifikuje.

2.3 Vliv hodnotové orientace na rodinu

Každý člověk je tvorem nejen biologickým, přírodním, ale především společenským. Je **sociálně determinován** v celé škále společenských skupin, kde tou nejdůležitější je pro něj rodina. Rodinné prostředí představuje pro jedince jakýsi sociologický model pro jeho budoucí život. Zahrnuje jak kulturu, sociologické vazby, představuje tak dané tradice doby, rasy, třídy, do které jedinec patří. Významnou roli hraje **rodina** především tím, že hraje klíčovou roli v socializaci, zespolečenštění, které jsou součástí jejich základních funkcí. Díky nimž předává svým dětem své návyky, stereotypy, a tím pomáhá zachovávat hodnoty, normy a symboly, jež mají významný úkol pro orientaci a utváření sociálních pozic. Neboli jak uvádí **Rudolf Kohoutek** ve své knize: „*Rodina jako základní mikroprostředí zprostředkovává dítěti v průběhu sociálního učení hodnotové vzory*

⁵⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 126

⁵⁵ HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 1996, s. 26

*a vzorce chování. Tato schémata a vzorce chování usnadňují dítěti sociální interakci a navazování pozitivních sociálních vztahů.*⁵⁶

Tyto hodnoty a normy předává rodina dítěti na základě výchovy, která ho může ovlivňovat jak kladně, tak i záporně. Dítě však není pouze pasivně ovlivňováno, ale na styly výchovy určitým způsobem reaguje a tím i zároveň ovlivňuje své rodiče v dalším postupu výchovy. V tomto vzájemném ovlivňování je především důležité, jaký mají rodiče se svými dětmi vztah, a to jak z hlediska emocí tak i důvěry. Na základě těchto vztahů a způsobů komunikací můžeme jednotlivé styly výchovy dle psychologa **Juliána Melgosa** dělit na:

- **přílišnou benevolenci** – rodiče dětem poskytují dostatek citové podpory, ale bohužel je málo kontrolují, jsou ochotni s dětmi komunikovat, naslouchat jim, ale v ničem je neomezují,
- **nedostatek zájmu** – rodiče své děti téměř vůbec nevychovávali, nevěnují jim žádný zájem, nekomunikují s nimi, jsou pro ně spíše břemenem,
- **styl autoritativní** – vyznačuje se malou citovou podporou ze strany rodičů, děti vychovávají pouze pomocí příkazů a zákazů,
- **styl demokratický** – rodiče jsou pro své děti velkou citovou oporou, ale představují pro ně i určité usměrnění v jejich vývoji.⁵⁷

To, jaký výchovný styl rodiče upřednostňují, má posléze nemalý vliv na děti, jak vnímají svou osobnost, jaké preferují hodnoty ve vztahu k sobě i k okolí. Z tohoto důvodu nejlepším stylem je styl **demokratický**, kdy děti ke svým rodičům mají přátelský vztah, funguje zde dobrá vzájemná komunikace a pouze za těchto okolností můžeme své děti nějak usměrňovat.

Díky zvolenému stylu výchovy, nevolíme jen to, jakým stylem budeme své děti vychovávat, ale také to, jaké a jakým způsobem jim budeme postupně předávat své poznatky o světě, učit je, co je a není dobré. Výchovný styl v rodině je vázán i na životní styl a životní filosofii rodiny. Můžeme v něm spatřovat hlavní vzorce chování, norem a hodnot, které dětem prostřednictvím rodinného prostředí postupně předáváme a díky

⁵⁶ KOHOUTEK, R. et al. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: CERM – Akademické nakladatelství, 1998, s. 109-110

⁵⁷ MELGOSA, J. *Žít naplno*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 1999, s. 67

tomu je učíme, jak správně navazovat pozitivní sociální vztahy. Měli bychom je učit dobrému vztahu k sobě samému, k ostatním lidem i k přírodě.

Dle pedagožky **Zlatice Bakošové** bychom především neměli v rodině zapomínat učit děti k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, přátelství, solidarity a dobra.⁵⁸ Z čehož vyplývá, že hlavními prioritami rodičů by mělo být naučit děti být dobrým člověkem, vytvořit v rodině dobrou atmosféru, dát dítěti dobré vzdělání a naučit ho milovat život. „Úspěšná výchova tkví především v tom, že dítě ani v dospělosti neztratí úctu k životu a úžas nad světem.“⁵⁹

Hodnoty se v rodině dědí z generace na generaci. To, jaké hodnoty uznávají rodiče, ty samé se snaží předat i svým dětem. Proto je důležité, v jakém duchu své děti vychovávají. Rodiče si často myslí, že jejich hodnotový systém je ten nejlepší, jejich děti to ovšem často vidí jinak. Proto bychom neměli opomenout fakt, že rodinu ovlivňují nejen hodnoty, které uznává celá generace, ale i hodnoty nové, které přijímá zvenčí, ať už např. prostřednictvím svých dětí. Ty se s novými hodnotami setkávají ve škole, mezi svými vrstevníky, působí na ně i ze stran medií (televize, internet, filmy). Čím více si začnou uvědomovat svou rostoucí nezávislost, začínají se začleňovat do čím dál větších sociálních skupin, zvyšuje se počet jejich kontaktů a vztahů. Může se prohlubovat i jejich rozpor mezi hodnotami, ke kterým byly vedeny a které uznává jejich rodina s hodnotami, se kterými se setkávají mimo svou rodinu a které se mohou i v určitých ohledech pro ně stávat atraktivnějšími. I když „*názorová rozdílnost mnohé rodiče znepokojuje, v dospívání jde o normální jev. Rodiče si ušetří spoustu starostí, když pochopí, že je to nezbytná součást vývoje, kterým jejich děti musí projít, aby se staly dospělými.*“⁶⁰

Proto může být velmi obtížné najít ten správný způsob, ať už prostřednictvím **výchovných či psychologických prostupů**, jak předávat rodinné hodnoty na své děti, což jim ve značné míře může ztěžovat i to, že děti jsou součástí nejen rodinného prostředí, ale také i sociálního, kulturního, či morálního prostředí, ve kterých se vyskytují opačné hodnoty a principy, než jsou v rodině. Při přenosu hodnot z generace na generaci lze aplikovat tyto základní principy:

⁵⁸ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 94

⁵⁹ SUNDERLAND, M. *Věda zvaná rodičovství*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k.s., 2008, s. 12

⁶⁰ MELGOSA, J. *Žít naplno*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 1999, s. 170

- *„Hodnoty se nevštěbávají násilnou formou – tento krok je omlouván snahou kompenzovat vnější hodnotovou krizi současné, především městské společnosti. Tyto metody však nelze akceptovat. Skutečné hodnotné cíle výchovy zahrnují sociální, emocionální, intelektuální, etické a duchovní principy a hodnoty, které činí dítě šťastným a umožňují mu formovat silnou, harmonickou osobnost, jež je schopna odolat jakýmkoli rušivým vlivům,*
- *hodnoty jsou částečně osobní a subjektivní – přestože existuje jistá shoda na poli základních principů, je zřejmé, že hodnoty se člověk od člověka liší,*
- *hodnoty jsou částečně určeny potřebami – navzdory osobnímu příklonu k ideálům je nutno počítat s tím, že konkrétní okolnosti vytvářejí potřeby, jež ovlivňují pořadí na hodnotovém žebříčku člověka. Význam té či oné hodnoty určují potřeby, okolí a zkušenosti,*
- *hodnoty a chování jsou provázány – v současnosti s výchovou je významným úkolem rodičů objevit ty vlastnosti a typy chování svých dětí, které souznějí s jejich hodnotami,*
- *výchova k hodnotám je obtížná a vyžaduje dlouhodobý závazek – výsledek snažení rodičů nebývá viditelný okamžitě. Předávání hodnot je náročný úkol, jehož ovoce rodiče nemusí někdy ani sklídit.“⁶¹*

Z uvedené kapitoly vyplývá, že nepochybně hodnoty hrají v rodině důležitou a nezastupitelnou roli. Bezesporu rodina hodnoty nejen v každodenní komunikaci a v různých životních situacích vytváří, ale i vědomě či nevědomě předává dál prostřednictvím svých dětí. To, jaké hodnoty rodina preferuje, ovlivňuje její životní styl a celkovou životní úroveň. Hodnoty rodiny také ovlivňují vývoj a úroveň celé společnosti.

⁶¹ MELGOSA, J., POSSE, R. *Umění výchovy dítěte*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 2003, s. 172

3 ŽIVOTNÍ STYL

Pod termínem životní styl si jistě každý z nás představí něco jiného. Ani v terminologii sociologů není zcela jednoznačně vymezen. Pokud se zeptáme lidí kolem nás, co se jim pod tímto pojmem vybaví, můžeme se setkat s různými odpověďmi. Je to způsob jakým žijeme, jak se oblékáme, jak trávíme dovolenou, jak se stravujeme, jak a kde bydlíme apod. Pokud o někom řekneme, že „má styl“, je to jistá kategorizace člověka, ke které by jistě chtěla patřit většina z nás. K tomuto přirovnání si každý podvědomě přiřadí lidi, kterým vše do sebe zapadá v chování, oblékání, řeči, gestikulaci, vnějším projevu, stýkají se se správnými lidmi atd.⁶²

Životní styl, i když je přiřazován spíše k jednotlivci, můžeme zajisté najít i ve společnosti jako celku, kde se utvářel v různých kulturních i společenských podmínkách. Má jistě také souvislosti s vytvářenými hodnotami, hodnotovou orientací, postoji, normami, zvyky, tradicemi a ideály jak jednotlivce, tak celé společnosti. A proto tyto podněty nesmějí být ve vymezení současného životního stylu dnešních rodin opomíjeny.

3.1 Životní styl – charakteristika, typologie

V terminologii není jednoznačně pojem **životní styl** vymezen. Objevuje se zde zejména ve spojení s termíny jako je **životní způsob** (představující zejména makrostrukturální stránku sociálních vlivů), **životní sloh** (vztahující se k optimálnímu uspořádání způsobů života ve vyvážený celek), **kvalita života, zdravý životní styl, well-being** a s mnoha dalšími.⁶³

Pojem životní způsob je pojmem širším než pojem životní styl. Dle české socioložky **Jany Duffkové** je **životní způsob** „spíše abstraktní pojem, vysoce obecnou kategorií (používanou k označení možnosti vcelku, k výčtu či přehledu o teoreticky existujících variantách).“⁶⁴ Jinými slovy představuje „systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt (jedince či skupinu,

⁶² KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 12

⁶³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 153

⁶⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 69

*eventuelně i společenství či společnost, coby konkrétní nositele životního způsobu.*⁶⁵ Je tedy zaměřen na sociálně-ekonomický rozměr (práce, spotřeba, životní úroveň).

Životní styl Jana Duffková rozlišuje na dvě skupiny, a to na **životní styl jednotlivce** a **životní styl skupiny**. „*Životní styl na úrovni jednotlivce se chápe jako konkrétní životní způsob vyznačující se vnitřní jednotou, koherencí. Životní styl na úrovni skupiny je určitým modelem vzniklým vyabstrahováním stejných či obdobných podstatných, klíčových momentů v životním způsobu příslušníků nějaké skupiny.*“⁶⁶

Pro představu práce vymezuje pojem životní styl dle **Heleny Kubátové**, vztahující se též k **jednotlivci**. Ta uvádí, že se jedná o „*soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování.*“⁶⁷

Dalo by se říci, že životní styl definovaný dle Jany Duffkové a Heleny Kubátové je spíše spojován s jednotlivci. Odrážejí se v něm jeho hodnoty a ideály, které tvoří vlastní životní styl daného jednotlivce a souvisí s jeho životními plány. Utvořený vlastní životní styl je také součástí života společnosti.

I když se vymezení těchto dvou pojmů v určitých částech liší, dalo by se i tak říci, že v základu se jedná o **synonyma**, pokud je chápeme jako systémy. Pokud v nich však hledáme kvalitativní stránku, „*životní způsob bychom pak mohli postihnout výčtovou definicí (co všechno do něj patří), zatímco definice životního stylu by vycházela z předpokladu provázanosti jednotlivých prvků životního způsobu.*“⁶⁸

V úvodu kapitoly je zmíněno o **životním slohu**, který může být v určitých situacích též s těmito dvěma předchozími termíny zaměňován. O životním slohu se především vyjadřuje architekt **K. Honzík**, který se domnívá, že „*životní sloh je soustavou vzájemně vztahných životních forem, jimiž se projevuje život, určité společnosti v určité historické situaci. Jedná se o formy jednání, vztahů, vědomí a věcného prostředí.*“⁶⁹

Jak je patrné z předchozího nástinu možností definicí životního způsobu/stylu, není jistě možné se zaměřit pouze na jednu definici, což ani není úkolem diplomové práce

⁶⁵ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 13

⁶⁶ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 69

⁶⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 153

⁶⁸ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 14

⁶⁹ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 16

popsat všechny dostupné definice této problematiky. Jedná se pouze o náhled pro představivost, jak rozdílné tyto pojmy mohou být.

Stejně jako existuje několik definic životního stylu, je vytvořeno dle odborníků několik **typologií životního stylu**. Každý sociolog, pedagog, filosof, který se zabýval životním stylem, si vymezil tento pojem různě a z různého hlediska, a tím vznikly typologie, které můžeme rozlišovat dle kritérií zaměřenosti a orientace na jedince či na společnost.

Dle převažujících hodnot ve způsobu života **Halvík** dělí životní styly do těchto skupin:

- životní styl s **náplní studia** provozují všichni ti, kteří hodně čtou, často chodí do divadla, jezdí na výlety za poznáním. Patří sem také pravidelní televizní diváci,
- životní styl s **nejvyšší hodnotou hraní** je diferencovanou obdobou bývalého slavení. Tento styl upřednostňují sportovci nebo sportovní fanoušci, hráči a pravidelní návštěvníci zábavných podniků,
- životní styl s **rozjímáním** lze provozovat o samotě nebo v komunitách. Jedná se o samotáře, kteří nikdy netráví volný čas s rodinou.⁷⁰

Životní styl, kde stěžejním bodem je práce a volný čas, **Blahoslav Kraus** uvádí tyto typologie:

- **pracovně orientovaný životní styl** – ústředním smyslem života je profesní činnost a volný čas je vnímán jen okrajově, slouží pouze k odpočinku, rekreaci, zotavení,
- **hedonistický životní styl** – životní zájmy jsou obsaženy převážně ve volném čase, rodině a soukromí, práce je nutná k užívání vlastního volného času,
- **celistvý životní styl** – neodděluje životní oblast práce od volného času.⁷¹

Z tohoto dělení je patrné, že celistvý životní styl je nejideálnější, přinášející větší spokojenost jedince v jeho životě. Pokud by se jedinci podařilo skloubit svoji práci se svým volným časem, nepracoval by jen proto, že musí, ale proto, že ho práce baví,

⁷⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 153 - 154

⁷¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 154 - 155

naplňuje. Je shodná s jeho zájmy, ideály a koníčky. Mohlo by se říci, že „má práci svých snů“ a můžeme předpokládat, že takovýchto lidí je mezi námi jen velmi málo.

Mezi další typologie životního styl patří typologie zaměřená na marketing. I to, co lidé kupují, potřebují, za kolik jsou ochotni nakupovat a co mají rádi, co upřednostňují, je jistým smyslem jejich životního stylu a pokud obchodníci dokáží toto určit, je jejich úspěch na poli trhu téměř zajištěn. Touto typologií životního stylu se zabýval francouzský sociolog **Bernard Cathelat**, který je i autorem specifického přístupu *Socio-Styles-Systeme*, z kterého vyplývá následující typologie:

- *„**podnikavec** – vše se točí okolo práce – zaměstnání; často využívá moderní předměty a prostředky; ve spotřebě preferuje značky, originály, módu;*
- ***utilitarista** – orientuje se na rodinu, domov, tradice;*
- ***konzervativec** – uzavírá se do svého „teritoria“, které dobře zná, orientace na rodinu; nemá rád moderní technologie;*
- ***ideál** – jeho přáním je klidný rodinný život, pohodlné bydlení, dostatek volného času;*
- ***anarchista** – preferuje osobní život; je proměnlivý, asociální; je pesimistickým ironickým pozorovatelem;*
- ***prospěchář** – zbohatlík – „parazitní“ životní styl; preferuje volný čas, dovolenou, narcistické spory; usiluje o maximum osobního prospěchu bez jakýchkoli sociálních ohledů; nakupuje v luxusních obchodech;*
- ***harlekýn sociálního divadla** – pozoruje svou existenci, stále potvrzuje svou identitu; má zálibu v počítačových hrách.“⁷²*

Jelikož se životní styl vztahuje k životu lidí, nalézáme mnoho typologií zejména v dnešní multikulturní společnosti. Je více než patrné, s kolika různorodostmi se ve způsobu života osobně setkáme. Tato kulturní pluralita i se svými střety, prolínáním či splýváním je to, co spolu s globalizací utváří celou dnešní společnost a svět. V utváření životního stylu se angažují dvě zásadní proměnné. A to diferenciací, kdy převažuje snaha odlišit se od ostatních, anebo alternativnost, kdy si vybíráme z již vytvořených možností.

⁷² DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 131 - 132

3.2 Podmínky ovlivňující životní styl

Souhrn podmínek, které ovlivňují životní styl jednotlivce nebo skupiny v dnešní diferenciované moderní společnosti, vycházejí ze tří předpokladů:

1. „Z předpokladu, že stupeň materiální a kulturní rozvinutosti společnosti určuje způsob života skupiny a jednotlivců, kteří v dané společnosti žijí.
2. Z předpokladu, že skupiny a jednotlivci se na produktech materiální a kulturní rozvinutosti společnosti podílejí různou měrou, tedy že **životní podmínky jsou třídně nebo stratifikačně diferencované**.
3. Z předpokladu, že mezi životní podmínky společnosti je třeba zahrnout také základní kulturní hodnoty a sociální normy, které se podílejí na utváření životního způsobu jak skupin, tak i jednotlivců.“⁷³

Je tedy zřejmé, že máme na mysli životní podmínky, které každého z nás ovlivňují jiným způsobem, utvářejí naši osobnost, a to v závislosti na našich hodnotách, postojích, potřebách. Určitá životní podmínka působí na každého jinak a současně každý reaguje jinak na stejné životní podmínky. Na nepříznivé podmínky může jednice reagovat např. únikem, agresí, rezignací anebo jej také mohou nabudit k většímu výkonu, k aktivní snaze nějak změnit sebe nebo prostředí, ve kterém žije a které mu zřejmě nevyhovuje.

Životní podmínky, které mají za následek to, jak a v čem žijeme, můžeme definovat pro názornost například dle Jany Duffkové.

„Životní podmínky – jakožto všechny (objektivní) danosti, v nichž se rozvíjí společenská existence v určité etapě historického vývoje – mají roli určitého rámce „východiska“ životního stylu individua. Jednotlivec na tyto životní podmínky reaguje, resp. musí reagovat: jednak tím, že k nim zaujímá určitý postoj, hodnotí je z hlediska toho, zda a jak odpovídají jeho hodnotám, potřebám atd.; jednak tím, že na základě svého postoje k životním podmínkám konkretizuje a specifikuje svůj vlastní, individuální životní styl (v duchu této představy se někdy vyzdvihuje teze, že životní způsob/styl je v podstatě vlastně reakcí člověka na své životní prostředí).“⁷⁴

⁷³ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 23

⁷⁴ http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_.html [cit.2014-01-23]

Lze tedy říci, že hlavní podíl na našem životním stylu mají životní podmínky a prostředí kolem nás. Tyto podmínky, které nás zásadně ovlivňují na životě, můžeme obecně rozdělit na **objektivní a subjektivní**, nebo chceme-li na **vnitřní a vnější**.

Objektivní faktory – jedná se především o ekonomickou, politickou, kulturní, vědeckou a technickou stránku společnosti. Ekonomická stránka je spojena s vlastní prací jedince i s aktivitami ve volném čase. Pokud má jedinec dobře finančně ohodnocenou práci, pak se tato finanční situace odráží i ve způsobu trávení volného času jeho i celé rodiny. Politická situace utváří uniformitu v životním stylu (mínění, odívání). Kulturní vlivy se projevují hlavně prostřednictvím tradic a zvyklostí, které jsou tradovány jak v původních rodinách jedince, tak i v celé společnosti, národech. Jedná se zde o způsob výchovy dětí, odívání, stravování, hygienických i kulturních potřeb a uspokojování biologických potřeb. Technické pokroky se pak odrážejí v rodině hlavně v možnostech cestování, komunikace a spojů.

Subjektivní faktory – jsou dány hlavně osobností člověka, jeho individuálními zvláštnostmi, potřebami a zájmy, jeho intelektuální úrovní, charakterem, temperamentovými vlastnostmi, pohlavím, bydlištěm a zdravotním stavem. Zvláště se pak projevují v jeho životním stylu jako je vzdělání, profesní zařazení a kvalita života spolu s působením výchovy jak jeho, tak i té, kterou působí na své děti. Je velmi důležité, co svým dětem prostřednictvím výchovy předáme, jaké zvyklosti, zásady a vzory, to následně působí i na to, jaký budou preferovat svůj životní styl.⁷⁵

Je jisté, že na jedince působí i další faktory jako je jeho zdravotní stav, ať už fyzický nebo psychický, v jaké kultuře a životním prostředí žije, jaký je jeho věk a jaké má dispozice. Tyto všechny faktory na něj působí během celého jeho života a také po celý život ovlivňují a mění jeho životní styl.

I životní podmínky můžeme charakterizovat z různých hledisek a přístupů. Vedle rozdělení na vnější a vnitřní můžeme poukázat i na členění dle **Jany Duffkové**,⁷⁶ která tyto podmínky rozlišuje do několika skupin, související s tím, že člověk je jak živočišným organismem, tak i společenskou bytostí, na následující životní podmínky.

Geografické a ekologické podmínky – jedná se o závislost člověka na území společnosti, úrodnosti půdy, meteorologických a klimatických podmínkách, jelikož toto vše ovlivňuje

⁷⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 155 - 156

⁷⁶ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 70 - 77

jeho život, ať už z pohledu jeho zaměstnání, rozložení dne na pracovní část a volnočasovou část, na jeho stravu dle plodin, které jsou pro danou oblast tradiční a charakteru bydlení dle klimatických podmínek.

Biologické podmínky – největší úlohu zde má pohlaví, věk a zdraví. Tuto problematiku můžeme rozdělit na dva pohledy. A to na čistě s biologickým (buď jsem žena nebo muž, starý nebo mladý, zdravý nebo nemocný) anebo se sociokulturním vlivem, kdy zdraví a délku života můžeme ovlivnit pomocí moderní medicíny a rozlišení genderových rolí není v dnešní době již tak jednoznačné (ženy zaujímají role a postavení mužů a naopak). V této skupině podmínek pak zaujímá zvláště důležité místo tzv. zdravý životní styl, který nesouvisí pouze se zdravou stravou a dostatkem pohybu, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale také s dušením zdravím a sociálním životem člověka. Neboť zdraví je dle Světové zdravotní organizace (WHO) definováno jako „stav, kdy je člověku naprosto dobře, a to jak fyzicky, tak psychicky i sociálně. Není to jen nepřítomnost nemoci a neduživosti.“⁷⁷

Demografické podmínky – tyto podmínky jsou na pomezí přírodních a sociálních podmínek. Představují vše, co se týká společenského života člověka. Jeho rodinných poměrů a životního prostředí. Životní styl od jeho narození až po smrt.

Sociálně-politické a politické podmínky – jedná se o jedny z nejdůležitějších podmínek vázaných na sociologii jako takovou, která je pro výzkum životního stylu považována za hlavní vědu.

„Obecně se pojetí vzájemných vztahů sociální struktury a životního stylu objevují dva přístupy, které se ale nemusí vždy vzájemně vylučovat:

- *pojetí životního stylu jako **projevu sociálního rozvrstvení** – diferenciací životních stylů je pojímána jako důsledek rozdílů v přístupu jednotlivců či skupin k sociálně-ekonomickým zdrojům,*
- *pojetí životního stylu jako **nástroje sociální stratifikace** – různá postavení v rámci sociální struktury jsou spoludefinována různými životními styly.“⁷⁸*

Životní styl jednotlivce a celé sociální skupiny je tedy ovlivněn politikou a jejími ideologiemi.

⁷⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 37

⁷⁸ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 73

Sociálně-ekonomické a ekonomické podmínky – lze je považovat za kategorie životní úrovně, neboť představují uspokojování životních potřeb, finanční stránku rodiny, poměr příjmů a výdajů rodiny, sociální status a vybavenost rodiny.

Kulturní a obecně-ideové podmínky – sem můžeme zařadit kulturu jako uměle vytvořené prostředí člověkem (morálka, právo, umění, tradice, vzdělání), hodnoty a hodnotovou orientaci a normy jak jedince, společenské vrstvy, komunity, tak celé společnosti, ve které žije.

Technologické podmínky – tyto faktory člověka ovlivňují od doby, kdy je na zemi. V současné době je to zejména rozvoj v oblasti komunikačních a informačních technologií, jako je zejména počítač, internet, cestování a také globalizace, jako taková. Dále sem můžeme zařadit všechny technické vymoženosti v domácnosti, v zaměstnání a ty využívané ve volném čase. Tyto produkty dnešní doby mají však za následek i vzájemné odcizení členů rodiny, přátel, známých a osobních kontaktů. Na jedné straně mohou v životě pomáhat, na druhé straně straším generacím život značně znesnadňovat a znemožňovat, neboť počítačová gramotnost je velmi požadována a brána jako samozřejmost v dnešním profesním i osobním životě.

3.3 Životní styl českých rodin, jeho vývoj, proměny a současnost

Vývoj životního stylu jak jednotlivce, tak skupiny nebo celé společnosti byl ovlivňován stejně jako vývoj rodinného života politickými, sociologickými, ideologickými a terminologickými podněty společnosti. Jistě byl jiný životní styl v době tradiční, moderní, či v současné postmoderní společnosti. Tyto proměny jsou velmi patrné na české společnosti, která byla **koncem 20. let 19. století** považována za téměř ideální zemi demokratického kapitalismu, kdy následně se dostala do jedné z nejtěžších ekonomických a politických krizí, které posléze vedly i ke ztrátě její samostatnosti. Společnost se ocitla ve vazalské až otrocky sloužící militarizované ekonomice Německa. Následně se v **60. letech 19. století** stala zemí socialistickou, kdy se česká společnost stala nesvobodnou v oblasti ekonomiky, totalitně rovnostářskou a pro české obyvatelstvo nepřijatelným modelem pro život.⁷⁹

⁷⁹ MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2005, s. 180

Z tohoto důvodu nastala poslední změna v životě české společnosti, a to díky „sametové revoluci“ v roce 1989, kdy byl totalitní socialismus překonán a nahrazen demokratickým systémem, což pro české obyvatelstvo znamenalo v jejich životním stylu nepřehledné změny. Rozšíření ekonomiky na tržní jistě zasáhlo do celého života společnosti, svobodu projevu, slova, cestovního ruchu, rovnosti občanů před právem a přiblížení se k liberálnímu typu uspořádání společnosti. Můžeme říci, že společenské principy spojené s touto poslední proměnou a proměnami celkem v české společnosti, má jistě velmi podstatný vliv na její současný životní styl, který ještě ani v dnešní době není v zemi zakotven. Dodnes se stát srovnává s funkcí této společnosti.⁸⁰

Je tedy patrné, že transformace české společnosti byla velmi bouřlivá a nestabilní a přinášela s sebou jak pozitivní, tak i negativní dopady. V současné době, kdy se naše společnost nachází v krizi, se jen velmi málo dokážeme zapojovat do veřejného dění. Lidé přestávají věřit svým zvoleným politickým představitelům díky narůstající korupci a machinacím se státním majetkem. Převládá názor, že mocní lidé jsou schopni všeho a vše jim projde. Díky ekonomické a politické situaci se společnost začíná čím dál více rozdělovat na bohaté a chudé a je zde postrádána střední vrstva obyvatelstva.

Začíná být otázkou, do jaké míry občané, kteří díky revoluci, kdy došlo ke „zvratu od totalitního k demokratickému řízení, kdy došlo ve velmi krátkém čase k přechodu k nové, poněkud povolnější diferenciaci moci, která navíc podléhá periodické revizi závaznou procedurou demokratických a svobodných voleb, která podporuje názorové i personální střídání příslušných mocenských elit“⁸¹, jestli vůbec něco získali a zda se naučili, již v této postmoderní době žít a využívat všechny její výhody a bránit se jejím nevýhodám.

Jak vlastně žije současná rodina a jaký je její životní styl, bylo částečně popsáno výše v textu z hlediska vlivu politicko-ideologických představ na životní styl rodiny. Otázkou však zůstává, zda je naše společnost na tyto změny a proměny dostatečně připravená. Připravená na vstup do postmoderní společnosti s ohledem na politickou změnu režimu.

V tomto duchu se proměnily i **dominanty životního stylu**, a to ve jménu:

- vyšší efektivity;
- superracionality;

⁸⁰ MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2005, s. 180 - 181

⁸¹ MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2005, s. 135

- fascinace úspěchem a vítězstvím;
- fascinace silou a mocí;
- růstu možností volby ve všech oblastech existence;
- všeho individuálního.⁸²

V závislosti na změnách, kterými Česká republika po roce 1989 prošla, byl i zaznamenán masový nárůst průzkumů životního stylu. V této problematice se nejvíce angažovaly firmy a agentury zaměřené na problematiku veřejného mínění, trhu a marketingu. Jako první rozsáhlý průzkum životního stylu provedla u nás v roce 1995 agentura Leo Burnett, agentura AISA a Asam.⁸³

Z těchto a mnoha dalších průzkumů provedených od té doby až do současnosti bylo zjištěno, že změny se týkaly všech oblastí života. S uvolněním hranic se uvolnil i trh se zbožím a službami, dále cestování a i vzdělávání, které bylo umožněno studentům v zahraničí, možnosti podnikání a investování, svobodu volby a slova. Díky těmto změnám však docházelo i k negativním dopadům. Lidé neumějící rychle reagovat na nové změny se často stávali obětmi těch progresivnějších, kdy se nechávali ovlivňovat „hezkými řečmi“ o zhodnocení jejich peněz v investičních fondech a kampaňkách, o klamavých reklamách a možnostech lehce vydělaných peněz v tzv. „pyramidových systémech nebo systému letadlo“. Tyto faktory mají na rodiny dopad i v současné době. Stále se setkáváme s lidmi, obzvláště se starší generací, kteří se v této době nedokážou orientovat a další lidé na nich parazitují, díky jejich finanční negramotnosti a důvěřivosti. Více než kdy předtím se společnost rozděluje na chudé a bohaté, na ty, kteří žijí v přepychu a na ty, kteří žijí na pokraji chudoby.

Největších změn životního stylu rodin můžeme zaznamenat např. v demografickém vývoji současné rodiny, v jejím způsobu trávení volného času, v péči o své zdraví a zájmu o zdravý životní styl.

Z pohledu **demografických změn** se dnešní rodiny potýkají s vysokou rozvodovostí, a s tím se zvyšující neochotou mladých lidí vstupovat do manželství, což je i důsledkem nejisté ekonomické situace. S rostoucím faktorem nezaměstnanosti je pro rodiny čím dál těžší zajištění slušného životního standartu. Pro mladé lidi není snadné realizovat vlastní bydlení a zakládat rodiny. Tudíž nejen upřednostňování vzdělání, kariéry a cestování má

⁸² URBAN, L. *Sociologie trochu jinak*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, s. 169

⁸³ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 209

za následek nízkou porodnost, ale také nezajištěnost ze strany státu pro dnešní mladé rodiny. Stále častěji se objevuje jev jednočlenné rodiny nebo neúplné rodiny, ženy odkládají své rodičovství na pozdější věk a poté se musí potýkat s problémem výchovy dětí, ekonomického zajištění rodiny, péči o stárnoucí rodiče.

Jedním z důležitých faktorů, od kterého se odvíjí i životní styl rodiny, je její **finanční situace**. V provedených průzkumech se ukazuje, že dnešní rodiny žijí čím dál více na dluh, a to nejen z důvodu pořizování si vlastního bydlení, kde by tato situace byla i pochopitelná, ale v důsledku navyšování si své životní úrovně. Lidé chtějí mít vše hned teď a nekoukají na následky svého počínání, že půjčovat si na dovolenou, Vánoce, nadstandardní vybavení domácnosti není v jejich možnostech, ale vliv reklamy je čím dál silnější. „*Stačí mít volný čas a „originální“ nápad (potřebu). Mít na to peníze, jak už bylo řečeno, není podmínkou sine qua non. Platit se bude jindy. Život na dluh totiž přestal být v konzumní společnosti vnímán jako ostuda a důkaz nerozvážnosti.*“⁸⁴ Společnost se stává masovou, **konzumní společností**. „*Životní standart lidí se sice zvýšil, ovšem lidé za to platí svou svobodou, tedy možností být autentickými, protože jsou ve vleku nepravých potřeb masového konzumu. To se projevuje v tom, jak podléhají reklamě, oddávají se tomu, čemu se oddávají druzí, nenávidí a milují to, co nenávidí a milují druzí apod.*“⁸⁵

S finanční situací a možnostmi výdělku souvisí i **volnočasové aktivity rodin**. „*Volný čas je doba, která nám zbývá po splnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby. Zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi, přinášejí nám radost a uspokojení.*“⁸⁶ Ve volnočasových aktivitách se odráží nejen způsob života rodin, ale i jejich preferující hodnoty a hodnotová orientace, životní podmínky, ve kterých žijí a v neposlední řadě i životní úroveň a sociální status rodiny ve společnosti. Proto se volný čas stal jednou z nevýznamnějších oblastí zkoumání životního stylu, a to jak z hlediska **kvantitativního** (doba), tak **kvalitativního** (náplň volného času). I když volný čas představuje zásadní složku životního stylu, a panuje mezi nimi velmi úzká vzájemnost, neměl by představovat jeho charakter. Nemělo by tedy platit „Jaký volný čas, takový

⁸⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 191

⁸⁵ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 130

⁸⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 31

životní styl“. Dnešní doba nabízí mnoho aktivit pro trvání volného času jak pro jednotlivce, tak pro celé rodiny.

I když jsou **způsoby trávení volného času** v rodině velmi diferenciované, mají však i určité společné rysy:

- tradičně se mladí lidé snaží svůj volný čas trávit mimo domov, bez dozoru svých rodičů,
- v České republice jej ovlivňuje stále se zvyšující tlak na pracovní i mimopracovní aktivity rodičů, a tím se snižuje objem vlastního volného času. Dnes více než polovina dospělých pracuje nad rámec své pracovní doby a zbývající čas věnují domácím pracím a zabezpečení chodu domácnosti a péči o děti – zvláště u žen,
- když už si rodiče najdou volný čas, tráví ho spíše pasivním způsobem (televize, počítač, kniha) než kulturními akcemi (divadla, kina, výstavy) nebo sportovními aktivitami, které by měly být základem zdravého způsobu života i pro jejich děti,
- a v neposlední řadě omezují volný čas, jak jeho délku a místo trávení společné dovolené, ekonomické faktory. V české společnosti se sekáváme s jevem, kdy volný čas je pro ně doba spíše šetření než utrácení (např. být doma a opravit vlastními silami, na co jsme během roku neměli čas), ale už i tento druh dovolených se začíná potlačovat a lidé si uvědomují, jak je pro ně společná dovolená důležitá a šetří si na ni i celý rok.⁸⁷

Tyto aktivity by však měly vždy splňovat podmínky odreagování, odpočinku i utužování rodinných vztahů a neměly, by být jen otázkou financí, i když pro většinu rodin jsou právě peníze limitujícím faktorem. A to jak z hlediska výběru volnočasových aktivit, tak i z hlediska stále vzrůstajících potřeb a s nimi i přibývajícím časem, který musí rodiče trávit v zaměstnání a „okrádají“ tak své děti o společný čas.

Závěr práce je zaměřen na **zdraví a zdravý životní styl rodin**. Pojem zdravý životní styl začíná být v naší společnosti čím dál více frekventovanějším. Zdraví je velmi diferenciovaným pojmem, vždy závisí, z jakého úhlu pohledu se na něj díváme. Můžeme

⁸⁷ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 163 - 165

ho brát např. jako zdroj fyzické a psychické síly, jako schopnost adaptace, schopnost dobrého fungování, jako zboží, či ideál. Jako souhrnnou definici těchto postojů můžeme uvést pojetí zdraví dle **J. Křivohlavého**, který ve své publikaci uvádí: „*Zdraví je celkový (tělesný, psychický, sociální a duchovní) stav člověka, který mu umožňuje dosahovat optimální kvality života a není překážkou obdobnému snažení druhých lidí.*“⁸⁸

V současné době se lidé začínají čím dál více zajímat o **své zdraví**. Pochopili, že je to v jistém slova smyslu opravdu to nejcennější co mají. Jedná se především o změny stylu ve stravování, kde si více všímají etiket na potravinách, kupují potraviny s označením BIO. Ale na druhou stranu stále díky hektickému životnímu stylu se stravují ve spěchu a to převážně v rychlých občerstveních, jejichž hlavním krédem je rychle zasytit. Pokud si připravují do práce jídlo doma, vystavují se „divným pohledům a narážkám“ ze strany svých kolegů. Bohužel to samé platí i o dětech ve škole, kde se v dnešní době také moc nepreferují připravené svačiny z domova.

S **tělesnou aktivitou** to však už tak „veselé“ není. I když všichni vědí, že pohyb je zdravý, hlavně ohledně zvyšující se obezity a přibývajícím civilizačním chorobám, lidé spíše polykají tabletky nebo chodí k lékařům, než aby zvolili možnost pohybu. „*Tělesná aktivita nepatří k životnímu stylu většiny české populace. Čtyři z deseti mužů a skoro polovina žen se vyhýbají jakékoli tělesné aktivitě. Co je to zacvičit si pravidelně aspoň jednou týdně do zpotení, neví šest z deseti mužů a sedm z deseti žen. Fyziologicky dostatečně, tedy alespoň třikrát týdně, sportuje u nás jen 22 procent mužů a 11 procent žen.*“⁸⁹ Nejhorší dopad této české nechuti ke sportu není jen v nárůstu obezity a kardiovaskulárních onemocnění, ale také ve špatném příkladu pro děti.

Pokud chceme žít dle zásad zdravého životního stylu, nejedná se pouze o naše způsoby a zvyky ve stravování, ve volnočasových aktivitách, v péči o naše zdraví a zdraví našich blízkých. Jedná se zde o širší faktory, které prolínají celý náš život. Mezi **základní faktory**, nad kterými by jsme se měli zamyslet jsou:

- **životní rytmus** – nemůžeme jen pracovat, musíme si den umět rozčlenit na správný poměr jak práce, tak i odpočinku,
- **pohybový režim** – hlavní je důraz na pravidelnost a přiměřenost,

⁸⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 40

⁸⁹ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 39

- **duševní aktivita** – musíme se zaměřit i na rozvoj kulturních zájmů, celoživotního vzdělávání a hlavně na naši duševní hygienu, která nám napomáhá v boji proti přetížení, stresu a vyhoření,
- **životospráva a racionální výživa** – stravovat se tak, aby docházelo k vyváženosti příjmu potravy a našeho výdeje energie,
- **zvládání náročných životních situací** – v dnešní uspěchané a náročné době je pro nás velmi důležité umět zvládat konfliktní a stresové situace.⁹⁰

Všechny tyto faktory ovlivňují náš životní styl a nejenom náš, ale i naší rodiny. Což znamená, že jaké návyky (stravovací, odpočinku, pracovní aktivity, pohybový režim), zvyky, normy, preferující hodnoty a hodnotovou orientaci promítneme do našeho životního stylu, tak je automaticky přenášíme i na své děti a oni si je odnášejí do svých budoucích rodin.

3.4 Rodina a její životní styl z hlediska sociální pedagogiky

Rodina je v současné době jedním z nejdůležitějších socializačních činitelů. Ovlivňuje nás nejenom v dětství, ale ve všech sférách života. Na základě jejího vlivu si ať už vědomě nebo nevědomě přijímáme za své jak hodnoty, hodnotovou orientaci, vybíráme si své budoucí partnery, profese, ale i utváříme svůj stávající i budoucí životní styl, způsob a úroveň života.⁹¹

Ať už se na rodinu podíváme z jakéhokoliv historického hlediska, měly by patřit mezi její hlavní cíle ve výchově, jak uvádí **Z. Bakošová**, také rozvoj:

- **vztahu k sobě samému** - který je spatřován v lásce a úctě k životu, zachování zdraví, utváření životního stylu a zjištění vzdělání, rodina by se měla snažit v dítěti podporovat jak svobodu v rozhodování, tak zároveň i zodpovědnost za své činy,
- **vztah ke společnosti, k lidem, k rodině** - jedná se o základní vztahy, které si dítě osvojuje v rodině a na základě kterých je schopno přizpůsobit se ve společnosti,

⁹⁰ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 170

⁹¹ ONDREJOVIČ, P., MAJERČÍKOVÁ, J. Rodina ako predmet pozornosti sociálnej pedagogiky. In *Socialny pedagog*. Zborník referatov z vedekej konferencie s mezinarodnou účasťou. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2006, s. 91

spolupracovat s ní, umět se rozhodovat a vést lidi, což se učí prostřednictvím chování svých rodičů mezi sebou a v jejich chování k prarodičům,

- **vztah k přírodě** – rodiče by měli své děti vychovávat k lásce k přírodě a její ochraně a vštěpovat jim, že tu není jen pro ně, ale i pro další generace a pokud jí budou devastovat, budou vyrůstat a žít v nezdravém a špatném prostředí.⁹²

Na vývoj a výchovu dětí však nepůsobí pouze jen kontrolovatelní činitelé, jako je rodina a škola, ale i v současné době je jejich výchova vážně ohrožena nezáměrným výchovným působením, které na ně má zejména televize, internet, počítačové hry a filmy. Zde se velmi často objevují projevy násilí, špatných mezilidských vztahů a nevhodná vůči jejich věku sexuální tematika.⁹³ Jak se zmiňuje ve své studii **P. Ondrejkovič**, právě v těchto problémech spatřuje podněty pro sociální pedagogiku, která by se měla těmito problémy zabývat a zaujmout stanovisko k výchově dětí v rodinách. Jejím posláním by měla být vzájemná spolupráce s ostatními vědními disciplínami, jako je sociální psychologie, sociologie nebo sociální práce a společně na základě nových výzkumných zjištění o rodině, jejím prostředí a výchově zvyšovat kvalitu a efektivnost jak v oblasti výchovy, sociální politiky státu, tak i v činnosti nestátních organizací, které by měly podporovat zdravé soužití rodiny, její životní styl a úroveň.⁹⁴

Bohužel se současná společnost v dnešní době spíše přiklání ke konzumnímu stylu života, lidé nemají jednoznačně vymezeny své prioritní hodnoty ani jejich žebříček, spíše se přiklánějí k většině, podléhají tlakům skupiny, reklamy a ne svému svědomí a intuici a stávají se tak čím dál více povrchními. Je pro ně nejdůležitější to, co si o nich myslí okolí nad tím, co je morální a mravní. Rodiče už od útlého věku vštěpují svým dětem, aby v kolektivu nevyčnívaly a své názory přizpůsobovaly většině.⁹⁵

A právě v hledání a rozvoji osobnosti dítěte nebo celé sociální skupiny spatřuje sociální pedagogika jednu ze svých hlavních rolí. Jejím předmětem je *„zejména pomoci člověku hledat a najít soulad mezi svými individuálními potřebami, zájmy a možnostmi společnosti. Sociální pedagogika má řadu funkcí a úkolů. Mezi její základní funkce patří*

⁹² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 94 - 95

⁹³ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 95

⁹⁴ ONDREJOVIČ, P., MAJERČÍKOVÁ, J. Rodina ako predmet pozornosti sociálnej pedagogiky. In *Socialny pedagog. Zborník referatov z vedekej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2006, s. 92

⁹⁵ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 59

*prevence, terapie, výchova a podpora socializace člověka. Nejdůležitějším úkolem je pomoci člověku při hledání a nalézání vlastní identity v současné společnosti a světě, jeho aktivní a přirozený proces socializace.*⁹⁶

Na základě neustále probíhajících změn ve společnosti, ve funkci rodiny, prostředí a životního stylu, se mění i předmět sociální pedagogiky, který se neustále rozšiřuje. V současné době mezi **hlavní úlohy sociální pedagogiky** patří:

- analyzovat prostředí, které člověka obklopuje, a to jak společenské, kulturní i přírodní,
- zabývat se, jak správně poskytovat pomoc s ohledem na stále náročnější podmínky,
- reagovat na globální problémy společnosti,
- přispívat k utváření zdravého životního stylu, hodnotně využívat volného času se zaměřením na prevenci a podporu sociální kreativity,
- uplatňování poznatků z praxe.⁹⁷

Jelikož je sociální pedagogika interdisciplinární vědou, může dnešní rodině poskytnout různé formy pomoci, dle její diferencovanosti, ať už z hlediska výchovy, sociálního začlenění, v oblasti lékařství, psychologie, pedagogiky, ekonomiky či práva nebo v sociálně-pedagogické oblasti. A sociálně-pedagogická oblast a její možnosti mohou pomoci rodině, a to z hlediska **práce sociálního pedagoga**, který může svou činnost vykonávat různými způsoby:

- rozvíjením sociálně-pedagogické teorie rodinného prostředí a rodinné výchovy,
- angažuje se v dalším vzdělávání sociálních pedagogů v oblasti poradenství, při práci jak s funkčními, tak i dysfunkčními rodinami,
- organizuje vzdělávací kurzy ohledně rodičovské výchovy, a to prostřednictvím masově-komunikačních prostředků,
- práce v terénu, přímo s rodinami, kde řeší výchovné problémy s dětmi, podporuje je v jejich výchově a podporuje účast otců na výchově svých dětí.⁹⁸

⁹⁶ ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 227

⁹⁷ LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 37

⁹⁸ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 110 - 111

Jak je již uvedeno výše, má sociální pedagogika jako jeden z úkolů přispívat k utváření zdravého životního stylu, učit jak rodiče, tak i děti hodnotně využívat volný čas, jaké koníčky a zájmy preferovat, a to ať o dovolených nebo i během roku. Zaměření sociální pedagogiky právě na trávení volného času není zcela náhodné, neboť právě volnočasové aktivity mají velký vliv na utváření zdravého způsobu života jedince a též mají i preventivní charakter před vznikem nežádoucích patologických jevů, a to nejen u dětí, ale i rodičů samotných. Při utváření osobnosti jedince, má právě koordinace způsobu trvání volného času v rodině důležitou roli, při výchově i při socializaci jedince. Bohužel v dnešní době klesá potřebný zájem ze strany rodičů o způsob trvání volného času svých dětí.⁹⁹

V současné době však prognózy odborníků pro rodiny neznají příliš přívětivě, a to ať už vlivem nezdravého životního prostředí, neharmonických mezilidských vztahů, či upadající důležitost duchovních hodnot rodiny. Rodina preferuje materiální hodnoty a nejdůležitější pro ni bývá sociální postavení ve společnosti než udržení harmonie v jejím fungování a vztahů mezi jejími členy.

Rodina však stále zůstává pro společnost i jedince nepostradatelnou sociální skupinou. Veškeré pokusy nahradit rodinu něčím jiným vždy ztroskotaly, a proto je třeba podporovat ty formy rodin, které v budoucnu vzniknou. A právě díky velké diferenciaci skupiny, preferencí hodnot či životních stylů, lze předpokládat, že v budoucnu bude převládat rozmanitost rodinných struktur. Budou se vedle rodiny nukleárních a širokých, čím dál více vznikat i rodiny vícegenerační, rozvedené, jednočlenné nebo naopak znovuobnovené rodiny, či rekonstruované rodiny. Ale jedno zůstane vždy stejné, a to, že ať už je struktura rodiny jakákoliv, vždy je důležité, aby byla funkční a byla tou, která dá dítěti do života to, co mu pomůže žít v harmonii a štěstí.¹⁰⁰

Na závěr by se dalo říci, že *„výchova ke zdravému životnímu stylu velmi úzce souvisí s pedagogickým ovlivňováním volného času. Bylo by krásné, kdyby se nám všem, rodičům, pedagogům i ostatním, kteří se na tomto výchovném procesu podílejí, podařilo dosáhnout stanoveného cíle. Vychovat člověka, který dokáže se svým volným časem rozumně hospodařit, uvědomuje si jeho životní hodnotu, má pestré a mnohostranné zájmy a také jeden svůj hluboký, celoživotní zájem. Měl by to být jedinec aktivní, nejen přijímající*

⁹⁹ ONDREJOVIČ, P., MAJERČÍKOVÁ, J. Rodina ako predmet pozornosti sociálnej pedagogiky. In Socialny pedagog. Zborník referatov z vedekej konferencie s mezinarodnou účasťou. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2006, s. 110 – 111

¹⁰⁰ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, s. 109

podněty, ale schopný vyvíjet úsilí, věnovat se činností, které přinášejí uspokojení a poskytují příležitost k navazování nových kvalitních vztahů mezi lidmi. ¹⁰¹

¹⁰¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s.30 - 31

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM HODNOTOVÉ ORIENTACE A ŽIVOTNÍHO STYLU ČESKÝCH RODIN

V praktické části se budu snažit o zjištění faktorů, které nejvíce ovlivňují hodnotovou orientaci českých rodin, kterým hodnotám dávají rodiny ve svém životě přednost. Dále se budu zajímat o to, jak české rodiny tráví svůj volný čas, jak jsou spokojené se svým životním stylem, a v neposlední řadě se zaměřím i na to, jak se v životním stylu rodin odráží jejich finanční situace

4.1 Cíl výzkumu, definování hypotéz

Cílem mého výzkumu v praktické části diplomové práce je prostřednictvím **kvantitativního výzkumu** za pomoci **dotazníkové metody** potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy týkající se hodnotové orientace a životního stylu českých rodin, které se změnilo na základě změn společenského prostředí, ve kterém se nacházejí.

Bezesporu je tato problematika velmi obsáhlá, nabízí mnoho témat a otázek k zodpovězení. Cílem této diplomové práce není všechny otázky zodpovědět, pouze nastínit, jak současná česká rodina žije, v čem se odrážejí její hodnoty a životní styl.

Pro svůj výzkum jsem si stanovila **hypotézy**, které budou posléze dle získaných dat z dotazníku verifikovány nebo falzifikovány.

- **Hypotéza H1** – *Rodina na své stupnici hodnot upřednostňuje nejvíce hodnoty materiální povahy před hodnotami povahy duchovní.*
- **Hypotéza H2** – *Členové rodiny jsou při utváření hodnotové orientace rodiny více ovlivněni hodnotami své primární rodiny než tradicemi.*
- **Hypotéza H3** – *Aktivnější způsob životního stylu preferují více rodiny s nadprůměrnými a průměrnými příjmy než rodiny s příjmy podprůměrnými.*
- **Hypotéza H4** – *Úplné rodiny spolu tráví volný čas častěji než rodiny neúplné.*
- **Hypotéza H5** – *Rodiny žijící ve městě více pečují o své zdraví než rodiny žijící na vesnici.*

- **Hypotéza H6** – *Osobní zkušenosti ovlivňují životní styl rodiny více než reklama v masmédiích.*

4.2 Metodologická východiska a sběr dat

Ve své praktické části jsem pro získání informací použila jednu ze **sociologických kvantitativních metod**, a to nástroj hromadného zjišťování dat – **dotazník**. V mé práci jsem při zjišťování údajů o hodnotách a životním stylu českých rodiny použila vlastní dotazník, který byl anonymní a je součástí příloh práce (příloha P1).

➤ Dotazník a jeho struktura

Dotazník je nejpoužívanější metodou, je určen především pro hromadné získávání údajů. Je považován za ekonomický výzkumný nástroj. Jeho výhodou je, že v poměrně krátkém čase můžeme získat velké množství informací od velkého počtu respondentů.¹⁰² Oproti tomu nevýhodou této metody je neosobnost, tudíž musíme sestavování otázek věnovat velkou pozornost, aby byly pro všechny respondenty srozumitelné a odpovídaly jejich věku a schopnostem.

Dotazník je rozdělen do pomyslných **tří částí**. Ve **vstupní části** jsem se respondentům představila a stručně jim vysvětlila, jak budou odpovědi z dotazníku využity. Tudíž jako podklad k vypracování praktické části mé diplomové práce a upozornila jsme je na to, že dotazník je anonymní. Po poučení o způsobu vyplnění jsem respondentům poděkovala za ochotu a strávený čas při zodpovězení kladených otázek.

Druhá část dotazníku obsahuje již vlastní otázky. Dotazník se skládá z 19 - ti otázek, které se dají roztřídit do různých skupin dle jejich zaměření.

První skupina otázek č. 1 až č. 3 je faktografického zaměření (pohlaví, věk, socio-demografické údaje). **Druhá skupina** otázek č. 4 až č. 7 je zaměřena na preferující hodnoty a utváření hodnotové orientace rodin. **Třetí skupina** otázek č. 8 až č. 10 poukazuje na finanční situaci českých rodin. **Čtvrtá skupina** otázek číslo č. 11 až č. 19

¹⁰² GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000, s. 99

se zabývá životním stylem českých rodin v oblasti společného trávení volného času, zdraví a způsobu stravování.

V dotazníku jsem použila **tři typy otázek**. **Uzavřené otázky**, které nabízejí hotové alternativní odpovědi s možností odpovědi ano/ne (dichotomické otázky). **Polouzavřené otázky**, které nabízejí nejprve alternativní odpověď a až poté i otevřenou možnost odpovědi (jiné – prosím, popište) a v poslední řadě **škálové otázky**, kdy škála poskytuje odstupňované hodnocení jevu.¹⁰³ Já jsem použila dva druhy škál, a to **pořadovou**, kde mají respondenti utřídit pořadí hodnot v jejich rodinách na stupnici od 1 do 10 dle jejich upřednostnění. A dále **intervalovou**, kde díky čtyř stupňové škály měli vyjádřit vztah jejich rodiny k hodnotám, hodnotové orientaci, jak je pro ně důležité trávit společně svůj volný čas a jaká hlediska jsou pro ně prioritní při nakupování. „*S takovou škálou se dá matematicky pracovat, neboť jednotlivým polohám ve škále lze přisoudit číselné hodnoty (koeficienty). Vynásobíme-li jednotlivé frekvence odpovědí těmito čísly, získáme určité hodnoty. A pokud tyto násobky sečteme a potom dělíme počtem respondentů výzkumu, dostaneme aritmetický průměr. Na základě této operace pak můžeme říci, kterému koeficientu, tj. míře oblíbenosti, tento průměr odpovídá.*“¹⁰⁴

➤ Charakteristika výzkumného vzorku

V dotazníkovém šetření je možné použít dva druhy výběrového souboru. A to **náhodný**, který je z hlediska pravděpodobnosti nejlepším výběrem, jeho osoby dobře reprezentují základní soubor, anebo **záměrný**, jedná se o výběr, který je ovlivněn buďto ze strany dotazujícího, jelikož je uskutečněn na základě určených relevantních znaků a opírá se o své zkušenosti, vědomosti, úsudek, a proto takovýto výběr nemá zevšeobecnovací vlastnosti náhodného souboru.¹⁰⁵

Respondenty do mého výzkumu jsem vybírala výše zmíněným **výběrem záměrným**. Jelikož má práce je zaměřena na hodnotovou orientaci a životní styl českých rodin, zaměřila jsem se pouze na rodiny v produktivním věku mající děti, které nejsou ještě zletilé. Respondenty jsem vybírala z mého okolí. Na základě jejich odpovědí jsem

¹⁰³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000, s. 102-104

¹⁰⁴ RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009, s. 43

¹⁰⁵ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000, s. 60, 64

se snažila postihnout danou problematiku přímo z pohledu rodičů, nikoliv z pohledu dětí, či jiných rodinných příslušníků.

➤ **Předvýzkum**

Před vlastní realizací výzkumu jsem provedla **předvýzkum**, abych si ověřila, zda jsou otázky v mém dotazníku formulovány srozumitelně a zda je možné z odpovědí respondentů získat data pro potvrzení či vyvrácení mých předem stanovených hypotéz. Z mého okolí jsem vybrala 5 respondentů, k vyplnění dotazníku. Při jeho navrácení jsem je požádala o **zpětnou vazbu**, tím jsem měla možnost kladené otázky či stanovené hypotézy přeformulovat.

➤ **Vlastní realizace výzkumu**

Vlastní realizaci výzkumu jsem provedla tak, že jsem předmětný dotazník rozdala 115 respondentům - rodinným zástupcům (matka, otec). Dotazníky jsem rozdala osobně nebo zaslala prostřednictvím e-mailu. Oslovila jsem převážně lidi ve svém okolí, tedy přátele, sousedy a spolupracovníky. Jednalo se tedy o respondenty žijící v okrese Pelhřimov, kde žije 72 tisíc obyvatel a průměrný plat je zde 15.284,- Kč měsíčně.¹⁰⁶ Z uvedeného celkového počtu dotazníků se mi sice vrátily všechny, ale 7 dotazníků jsem musela vyřadit pro neúplnost vyplnění. Proto byl výzkum proveden z konečného počtu 108 dotazníků.

Data z vyplněných dotazníků jsem statisticky zpracovala do tabulek a grafů, kde je uvedena jak reálná hodnota počtu, tak i procentuální vyjádření s ohledem na celkový počet respondentů. Pro názornost jsem získaná data znázornila i pomocí grafů, které jsem vždy opatřila krátkým komentářem. Cílem mého kvantitativního výzkumu bylo získaná data, tedy čísla, zpracovat pomocí matematických prostředků (sčítání, vyjádření v procentech, statistickou významnost), porovnat v jednotlivých tabulkách a grafech a díky výsledným datům vyvrátit či potvrdit hypotézy, které jsem si stanovila na začátku výzkumu. Jednotlivé tabulky a grafy jsou členěny podle hledisek vztahujících se k jednotlivým proměnným v hypotézách.

¹⁰⁶ www.easyjobs.cz/prumerno-platy [cit. 2014-03-06]

4.3 Zpracování získaných dat

V následující kapitole jsou statisticky zpracovány a vyhodnoceny získaná data, a to pomocí příslušných tabulek a grafů, které jsou opatřeny krátkými komentáři, pro jejich vysvětlení.

V první části jsou znázorněny faktografické údaje o respondentech. Níže jsou uvedeny odpovědi na otázky č. 2 až 3, týkající se bydliště a formy rodin.

Tab. č. 1 – Bydliště respondentů

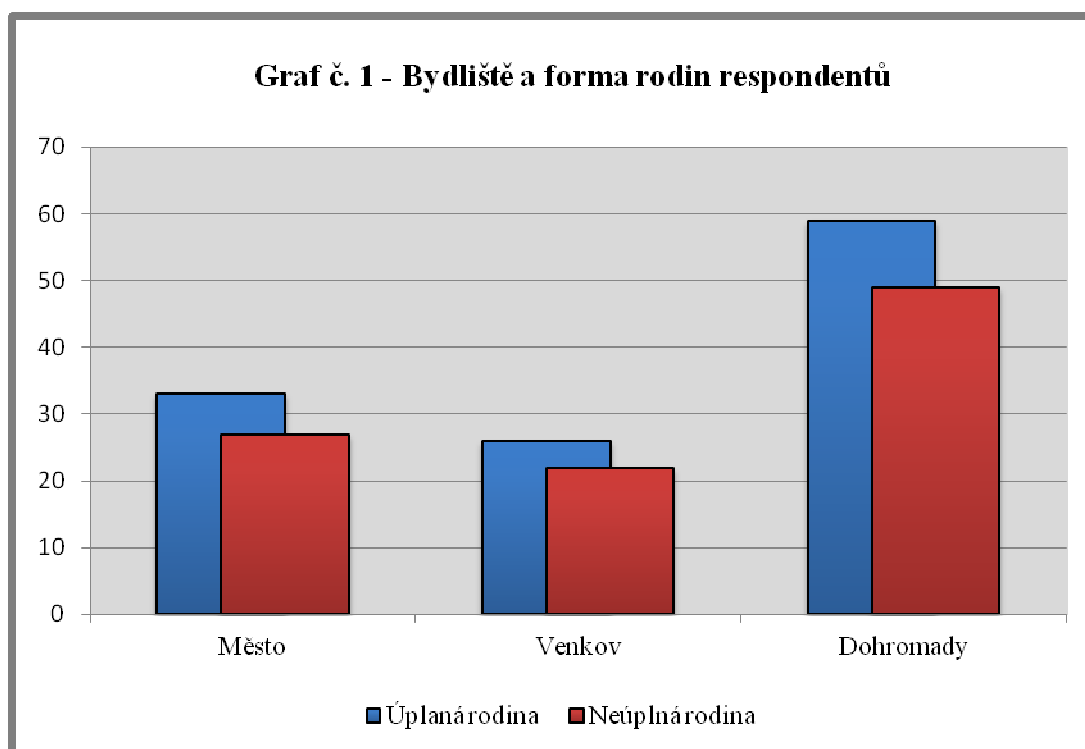
	Počet	V %
Město	60	56
Venkov	48	44
Celkem	108	100

Tab. č. 2 – Forma rodin

	Počet	V %
Úplná rodina	59	55
Neúplná rodina	49	45
Celkem	108	100

Tab. č. 3 - Bydliště a forma rodin respondentů

	Město		Venkov		Dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Úplná rodina	33	31	26	24	59	55
Neúplná rodina	27	25	22	20	49	45
Celkem	60	56	48	44	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Dotazník byl vyplněn celkovým počtem 108 respondentů, které jsem vybírala z mého okolí, jako je bydliště, přátel a zaměstnání. Z tohoto celkového počtu byl dotazník dán do 60 rodin žijících ve městě, což je 55 % a 48 rodin žijících na vesnici, což je 45 %. Jelikož byl výzkum zaměřen i na formy rodin, odpovídalo z celkového počtu 59 respondentů z úplných rodin, tj. 55 % a 49 z rodin neúplných, tj. 45 %. Pokud tyto dvě informace spojíme, zjistíme, že z hlediska bydliště je žijících ve městě 33 rodin úplných a 27 neúplných, oproti tomu žijících na venkově je 26 úplných rodin a 22 rodin neúplných.

Druhá část je zaměřena na preferující hodnoty a činitele ovlivňující utváření hodnotové orientace rodiny.

Dále jsou znázorněni odpovědi na **otázku č. 4**, a to nejprve z hlediska určení pořadí hodnot dle pořadové škály od 1 (nejvíce důležitá) do 10 (nejméně důležitá):

Tab. č. 4a) – Absolutní pořadí hodnot na základě pořadové škály

CELKEM	Pořadí hodnoty									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Druh hodnoty										
Rodina	49	36	10	9	4	0	0	0	0	0
Peníze, majetek	1	23	16	40	11	4	9	4	0	0
Vzdělání	2	4	19	19	37	16	11	0	0	0
Profesní uplatnění	1	2	3	6	33	42	17	6	0	0
Zdraví	55	37	18	1	0	0	0	0	0	0
Cestování	0	0	0	0	0	1	11	33	35	28
Majetkové zabezpečení	0	6	28	24	1	10	14	16	7	0
Zábava, koníčky	0	0	0	1	14	5	17	36	28	6
Víra, náboženství	0	0	0	0	0	0	1	13	28	66
Svoboda	0	0	14	8	8	30	28	0	10	28

Jak je patrné ze zpracovaných výsledků, za nejdůležitější hodnotu je požadována hodnota **zdraví**, kterou na **první** příčce označilo z celkového počtu 55 dotazovaných. Což potvrzuje, že hodnota zdraví má v našem životě hlavní postavení. Toto více méně můžeme usoudit i ze všeobecně známých a tradovaných výroků v české společnosti, typu „hlavně to zdraví, ostatní už přijde samo nebo zdraví je vždy na prvním místě, atd.“ O důležitosti zdraví, jsme upozorňováni už od malička svými rodiči a tento pojem je vyzdvihován i např. v reklamách, které každodenně slyšíme v televizi, či rádiu.

Druhou příčku obsadila hodnota **rodina**, která představuje v české společnosti v hodnotovém žebříčku, jakousi stálici na poli předních příček. Rodina pro většinu z nás znamená zázemí, pocit bezpečí, „přístav“ kam se vždy můžeme vrátit a vyhledat pomoc.

Na **třetím** místě v žebříčku hodnot je **majetkové zabezpečení**. V současné společnosti majetek a finance začínají být jedním ze základních ukazatelů postavení rodin ve společnosti, odvíjí se od něj i prestiž rodiny a společenský status. S tím jistě souvisí i to, že hned za touto hodnotou, tedy na **čtvrtém** místě se umístila hodnota **peníze a majetek**, která mívá stejně důležitou pozici v rodině.

Z dalšího pořadí hodnot je patrné, že v současné společnosti jsou více upřednostňovány hodnoty materiální povahy před hodnotami povahy duchovní, což ukazují hodnoty **vzdělání a profesního uplatnění**, které jsou na **pátém a šestém** místě.

Hodnotu **svobody**, která je na **sedmém** místě, na straně jedné jistě dnešní společnosti považuje za přednost, oproti době před rokem 1989, ale na straně druhé je trochu zarážející, že jí na žebříčku svých hodnot řadí až do druhé poloviny z výčtu daných položek.

Je celkem překvapivé, že hodnota **cestování** na **osmé** pozici nemá pro současné rodiny velkou důležitost. Většinou, když se zeptám lidí v mém okolí, co by si přáli, bývá to právě přání cestovat a poznávat svět. A stejně tak i hodnota **zájmy a koníčky**, je díky dnešní době zaměřené spíše na materiální a finanční hodnoty odsouvána do pozadí, tedy na **devátou** pozici, a přitom by si měli lidé uvědomit, že spolu se zábavou a koníčky je také spojena relaxace a odpočinek od každodenních stresujících povinností. Jsou jedním ze základních řešení pro odvrácení, jak nárůstu stresu, tak i pozdějšímu syndromu vyhoření.

Jistě není zas až tak velkým překvapením, že hodnoty **víry a náboženství** jsou až na poslední **desáté** příčce. Rodiny v dnešní společnosti, již ani své děti nevedou k víře, i když jistě by každý z nás nějakou víru měl mít.

Tato otázka je v dotazník vedle absolutního pořadí hodnot zpracována i z pohledu důležitosti, a to pomocí čtyřstupňové intervalové škály, kdy je **1 – velmi důležitá**, **2 – důležitá**, **3 – málo důležitá** a **4 – nedůležitá**. Z tohoto zaznamenání dat je patrné, že preference hodnot se příliš neliší od předchozího znázornění. Výsledky jsem shrnula do následující tabulky:

Tab. č. 4b) – Pořadí hodnot dle důležitosti na základě intervalové škály

Druh hodnoty	Intervalová škála				Celkem		
	1	2	3	4	Σ	\bar{O}	Pořadí
Rodina	89	19	0	0	413	3,82	2
Peníze, majetek	15	83	5	5	324	3,00	4
Vzdělání	19	64	25	0	318	2,94	6
Profesní uplatnění	10	78	15	5	309	2,86	7
Zdraví	102	6	0	0	426	3,94	1
Cestování	6	29	44	29	228	2,11	9
Majetkové zabezpečení	29	59	15	5	328	3,04	3
Zábava, koníčky	10	73	15	10	299	2,77	8
Víra, náboženství	0	5	30	73	148	1,37	10
Svoboda	18	70	20	0	322	2,98	5

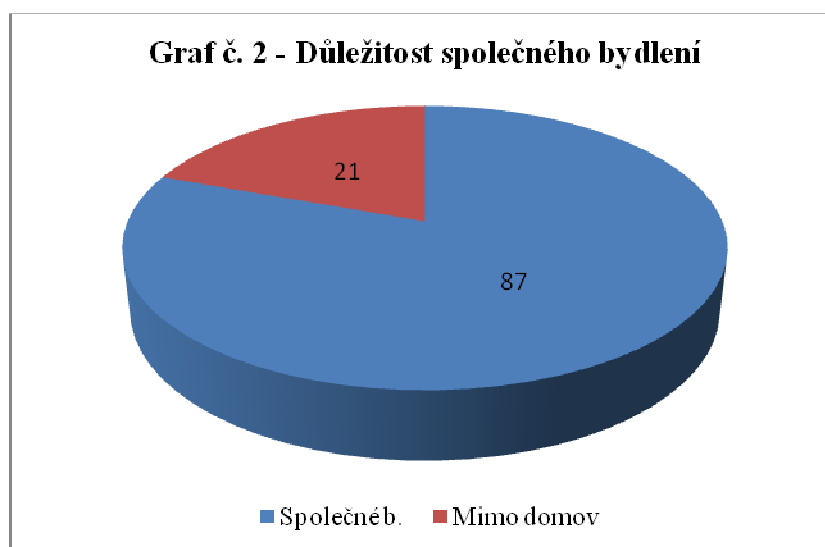
Znázornění odpovědí na otázku č. 5:

Je pro Vaši rodinu důležité žít ve společné domácnosti nebo díky lukrativnímu zaměstnání mimo rodinu?

- a) společná domácnost
- b) mimo domov

Tab. č. 5 – Důležitost společného bydlení

	Počet	V %
Společné bydlení	87	81
Bydlení mimo domov	21	19
Celkem	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z výsledků ve shora uvedené tabulce je patrné, že respondenti upřednostňují společné bydlení, než práci mimo domov a to i kdyby tato práce byla velmi dobře placená. Pro společné bydlení bylo 87 respondentů, tedy 81 % ze všech dotazovaných.

Následuje znázornění odpovědí na **otázku č. 6**, která je zaměřena na činitele, kteří měli vliv na utváření hodnotové orientace v rodině z pohledu důležitosti, za pomoci čtyřstupňové intervalové škály, kdy je **1 – velmi důležitá, 2 – důležitá, 3 – málo důležitá a 4 – nedůležitá**.

Tab č. 6 – Činitele ovlivňující utváření hodnotové orientace rodiny

CELKEM	Intervalová škála				Celkem		
	1	2	3	4	Σ	Ø	Pořadí
Činitelé							
Primární rodina	59	29	20	0	363	3,36	2
Tradice	10	41	33	24	212	1,96	4
Osobní zkušenost	64	44	0	0	388	3,59	1
Sousedé	5	10	34	59	173	1,60	5
Přátelé	20	51	27	10	297	2,75	3
Masmédia, reklama	0	0	29	79	137	1,27	6

Jak je vidět ve shora uvedené tabulce nejvíce na respondenty působí při utváření jejich hodnotové orientace v rodině jejich vlastní **osobní zkušenosti**, kde ji jako velmi důležitého činitele označilo 64 dotazovaných z celkového počtu 108, což vzhledem k celkovému počtu představuje 59 %. Na druhé příčce se umístila svým vlivem **primární rodina**, kde ji za velmi důležitou označilo 59 respondentů, tedy 55 %. Z čehož vyplývá, že na základě svých osobních zkušeností, ale i na základě hodnot, které si jedinci do své rodiny odnáší z rodiny primární, si posléze vytvářejí v sekundární rodině žebříček hodnot. Naopak nejmenší vliv na utváření hodnot v rodině má dle pořadí **masmédia a reklama**, které jako velmi důležité neoznačil nikdo z dotazovaných.

Znázornění odpovědí na **otázku č. 7**:

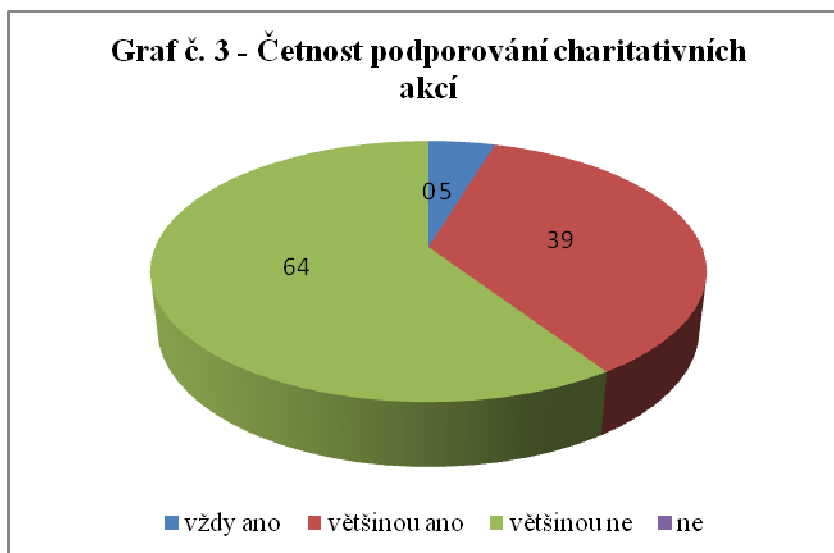
Podporuje Vaše rodina charitativní akce?

- a) ano vždy
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) ne nikdy

Tab. č. 7 – Četnost podporování charit. akcí

Otázka č.7	Počet	V %
a)	5	5
b)	39	36
c)	64	59
d)	0	0
Celkem	108	100

Graf č. 3 - Četnost podporování charitativních akcí

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

I když tabulka č. 7 ukazuje, že nejvíce respondentů odpovědělo, že většinou charitativní akce nepodporují, tedy z celkového počtu takto odpovědělo 59 % dotazovaných, nemyslím, si že by to vyznačovalo neochotu lidí se účastnit těchto akcí, ale spíše to souvisí s ne příliš vysokými výdělky v mém bydlišti, jak je patrné i z odpovědí na následující otázky v dotazníku.

Následuje **třetí část** otázek, které jsou zaměřeny na finanční situaci českých rodin.

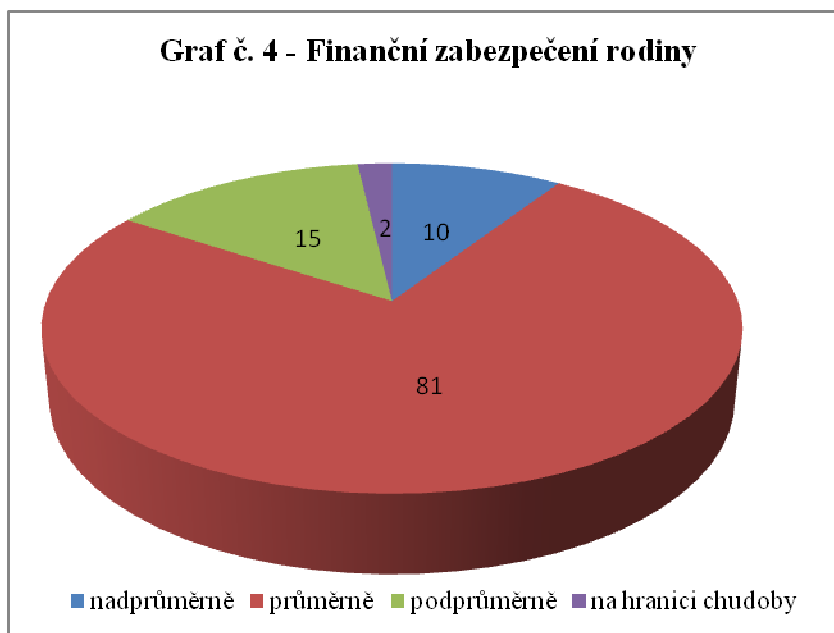
Znázornění odpovědí na **otázku č. 8:**

Jak hodnotíte finanční zabezpečení Vaší rodiny z hlediska výše příjmů?

- nadprůměrně
- průměrně
- podprůměrně
- na hranici chudoby

Tab. č. 8 – Finanční zabezpečení rodiny

Otázka č. 8	Počet	V %
a)	10	9
b)	81	75
c)	15	14
d)	2	2
Celkem	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Podle tabulky č. 8 je zřejmé, že nejvíce, tedy 75 % ze všech respondentů považuje finanční zabezpečení své rodiny z hlediska výše příjmu za průměrnou, což by se s ohledem na výši průměrného výdělku, který je v kaji Vysočina dle ČSÚ 23 tis. brán jako jeden z krajů s nejnižším průměrným příjmem, kam spadá i okrese Pelhřimov, můžeme předpokládat, jak se bude odvíjet dále životní styl a trvání volného času rodin zde žijících. Nehledě na to, že své finanční zabezpečení jako nadprůměrné považuje pouze 9 %, tedy 10 dotazovaných rodin.

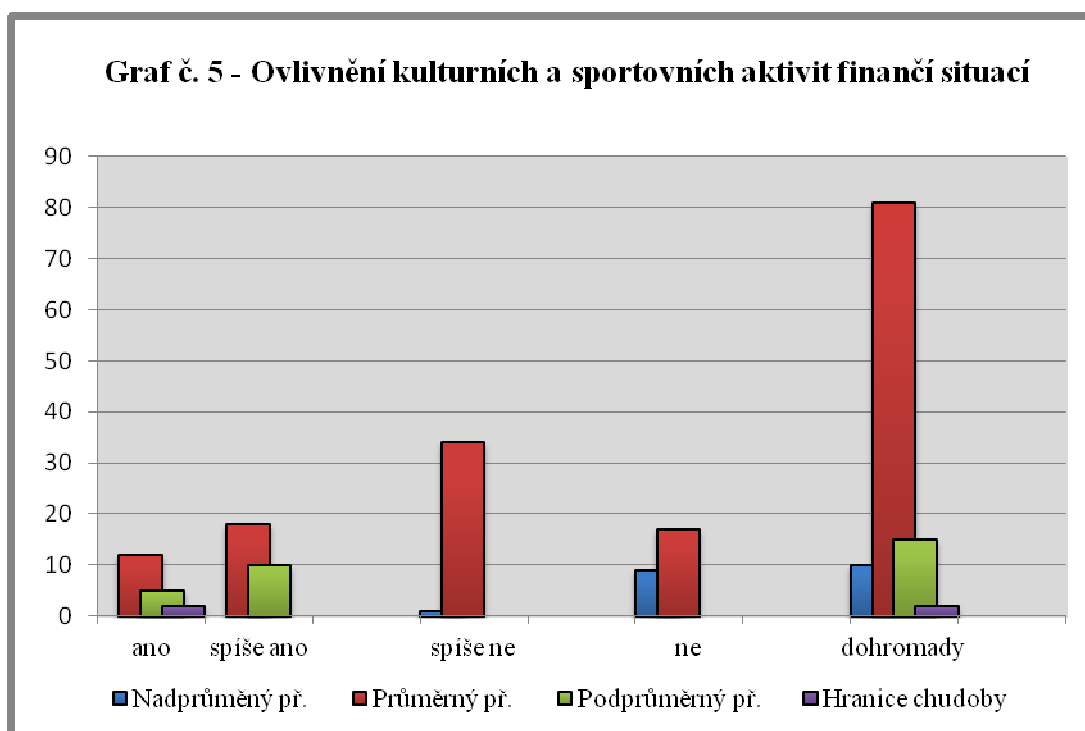
Znázornění odpovědí na **otázku č. 9:**

Omezuje Vaše finanční situace kulturní a sportovní aktivity Vaší rodiny?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Tab. č. 9 – Ovlivnění kulturních a sportovních aktivit finanční situací rodiny

Příjmy	Omezení kulturních a sportovních aktivit									
	ano		spíše ano		spíše ne		ne		dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Nadprůměrný př.	0	0	0	0	1	1	9	8	10	9
Průměrný př.	12	11	34	31	18	18	17	15	81	75
Podprůměrný př.	5	5	10	9	0	0	0	0	15	14
Hranice chudoby	2	2	0	0	0	0	0	0	2	2
Celkem	19	18	44	40	19	19	26	23	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Výše uvedené jednotlivé odpovědi na otázku č. 9 jsem zároveň rozlišila dle výše výdělku jednotlivých rodiny, na základě předchozích odpovědí na otázku č. 8. Jak je tedy z tabulky a grafu patrné rodinu s nadprůměrnými a průměrnými příjmy její finanční situace neovlivňuje v kulturních a sportovních aktivitách, tedy z celkového počtu je to 26 respondentů, což je 23 %, oproti tomu nejvíce je svou finanční situací v rámci kulturních a sportovních aktivit ovlivněny rodiny, které jsou na hranici chudoby nebo s podprůměrnými příjmy, tedy 17 z celkového počtu dotazovaných, tedy 16 %.

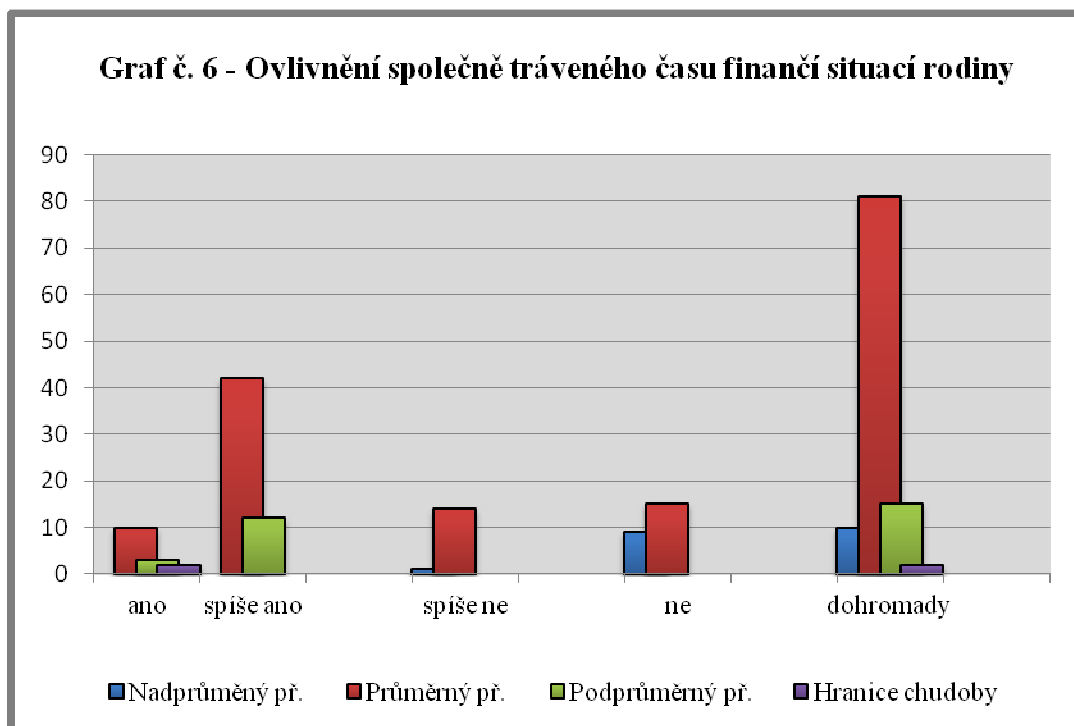
Znázornění odpovědí na otázku č. 10:

Omezuje Vaše finanční situace společně trávený čas Vaší rodiny (dovolená, výlety, víkendové pobyty)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Tab. č. 10 – Ovlivnění společně tráveného času finanční situací rodiny

Příjmy	Omezení ve společně tráveném čase									
	ano		spíše ano		spíše ne		ne		dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Nadprůměrný př.	0	0	0	0	1	1	9	8	10	9
Průměrný př.	10	9	42	39	14	13	15	14	81	75
Podprůměrný př.	3	3	12	11	0	0	0	0	15	14
Hranice chudoby	2	2	0	0	0	0	0	0	2	2
Celkem	15	14	54	50	15	14	24	22	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Stejně jako u předchozí otázky, je zřejmé, že rodiny a jejich aktivity jsou ovlivňovány jejich finanční situací. Z hlediska společně tráveného času, uvedlo, jako odpověď „ANO“ 15 respondentů, což je 14 % a jako „SPÍŠE ANO“ 54 respondentů, což je 50 % ze všech dotazovaných. Tato vysoká hodnota, by se dala přiřknout stále

se zvyšujícím nárokům na rodiče v zaměstnání, jak na jejich výkonnost, tak i strávený čas v práci, a proto, jim už mnoho času nezbyvá na rodinu. Odpověď „SPÍŠE NE“ uvedlo 15 dotazovaných, což je 14 % a 24 dotazovaných jako odpověď uvedlo, že finanční situace je ve společném trávení volného času neovlivňuje.

Do poslední **čtvrté části** otázek je promítnut životní styl českých rodin v oblasti společně tráveného volného času, zdraví a způsobu stravování.

Následuje znázornění odpovědí na **otázku č. 11**, která je zaměřena na to, jakým způsobem rodiny upřednostňují trávení volného času a zároveň jaký způsob je pro ně nejvíce důležitý, a to za pomoci čtyřstupňové intervalové škály, kde je **1 – velmi důležité, 2 – důležité, 3 – málo důležité a 4 – nedůležité**. Toto hledisko bylo hodnoceno jak z pohledu úplných rodin, tak z pohledu rodin neúplných a zároveň rozděleno na volný čas v pracovním týdnu a o víkendech.

Tab. č. 11a) – Jakým způsobem upřednostňují trávit volný čas v úplné rodině

Úplná rodina	Intervalová škála				Celkem			Intervalová škála				Celkem		
	Pracovní týden							Víkend						
	1	2	3	4	Σ	Ø	Poř.	1	2	3	4	Σ	Ø	Poř.
S rodinou	23	30	6	0	194	3,29	1	40	14	5	0	212	3,59	1
S přáteli	7	25	24	3	154	2,61	5	9	22	25	3	155	2,63	3
Každý sám	0	5	30	24	99	1,68	4	0	8	21	30	96	1,63	6
Zájmové aktivity	3	38	16	2	160	2,71	2	14	35	8	2	179	3,03	2
Četba, TV, PC	7	37	5	10	159	2,69	3	5	19	20	15	132	2,24	5
Sport	9	14	26	10	140	2,37	6	8	27	14	10	151	2,56	4
Shopping	6	5	18	30	105	1,78	7	3	5	15	36	93	1,58	7

Úplné rodiny – zde je pro rodiny nejdůležitější jak v pracovním týdnu, tak i o víkendu trávit společný čas společně **s rodinou** a nejmenší váhu přikládají dnes modernímu způsobu trávení volného času, a to **shopping**. Z výše uvedené tabulky je patrné, že v pracovním týdnu rodiny upřednostňují trávení volného času **s rodinou, zájmovými aktivitami a četbou, TV a PC**, tedy činnostmi, které provozují doma, ať už každý sám, nebo společně, oproti tomu o víkendu kromě společné hodnoty trávení volného času **s rodinou**, jsou na druhé příčce též shodě **zájmové aktivity**, ale třetí příčku obsadili **přátelé**, kteří jsou v pořadí v pracovním týdnu až na příčce páté.

Tab. č. 11b) – Jakým způsobem upřednostňují trávit volný čas v neúplné rodině

Neúplná rodina	Intervalová škála				Celkem			Intervalová škála				Celkem		
	Pracovní týden							Víkend						
	1	2	3	4	Σ	Ø	Poř.	1	2	3	4	Σ	Ø	Poř.
S rodinou	16	12	18	3	139	2,84	1	16	24	6	3	151	3,08	1
S přáteli	8	24	15	2	132	2,69	3	10	27	10	2	143	2,92	3
Každý sám	5	20	19	5	93	1,90	5	5	16	18	10	114	2,33	6
Zájmové aktivity	2	31	13	3	133	2,71	2	11	29	6	3	146	2,98	2
Četba, TV, PC	4	32	5	8	130	2,65	4	6	22	16	5	127	2,59	4
Sport	8	11	23	7	84	1,71	7	7	22	11	9	125	2,55	5
Shopping	5	6	14	24	90	1,84	6	2	6	13	28	80	1,63	7

Neúplné rodiny – zde je pro rodiny nejdůležitější jak v pracovním týdnu, tak i o víkendu trávit společný čas společně **s rodinou** a nejmenší váhu přiřkládají dnes modernímu způsobu trávení volného času, a to **shoppingu** nebo **sportu**. Z výše uvedené tabulky je patrné, že v pracovním týdnu rodiny upřednostňují trávení volného času **s rodinou**, zájmovými aktivitami a **s přáteli**, shodně je tomu tak i o víkendu. Je zde tedy patrné, že v neúplných rodinách její členové domácí prostředí, nevyhledávají tak často, jako v rodinách úplných.

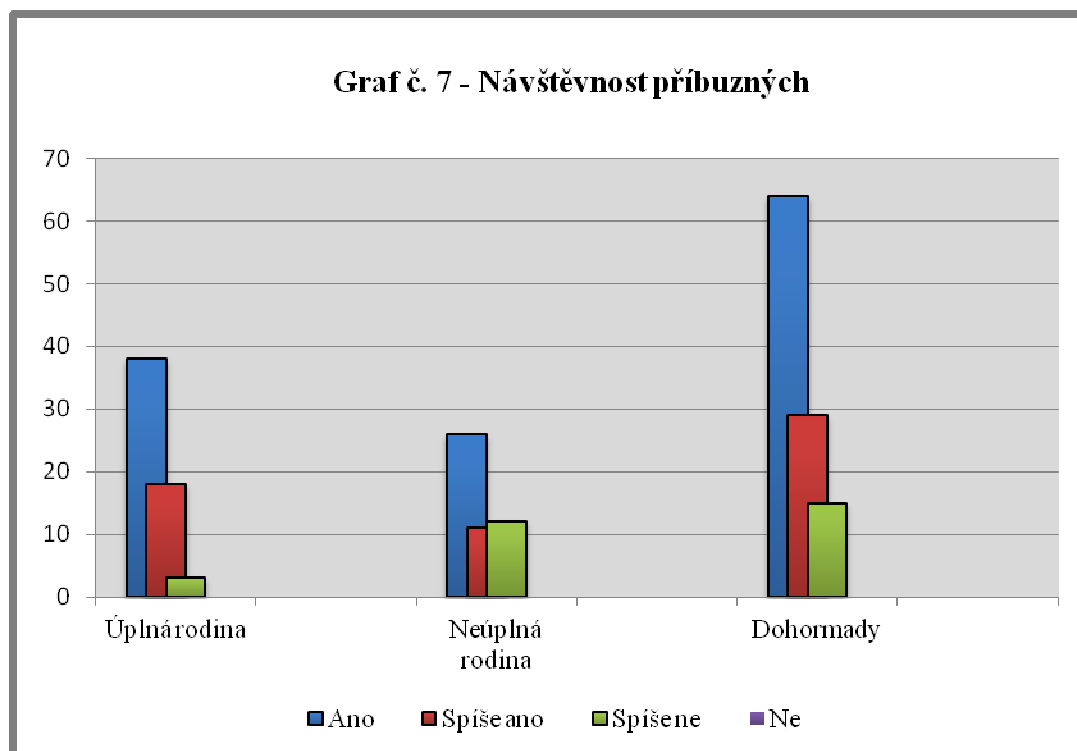
Znázornění odpovědí na otázku č. 12:

Navštěvuje Vaše rodina své příbuzné?

- ano*
- spíše ano*
- spíše ne*
- ne*

Tab. č. 12 – Návštěvnost příbuzných

	Úplná rodina		Neúplná rodina		Dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Ano	38	35	26	24	64	59
Spíše ano	18	17	11	10	29	27
Spíše ne	3	3	12	11	15	14
Ne	0	0	0	0	0	0
Celkem	59	55	49	45	108	100

To a jak jednotlivé rodiny navštěvují své příbuzné, je zde znázorněno odděleno v úplných rodinách a v neúplných rodinách. Tento jev naznačuje soudružnost rodin, která je dle většiny studií v úpadku a rodiny žijí spíše individuálním způsobem života. U těchto respondentů, je však patrné, že navštěvování svých příbuzných, je pro ně stále důležité, jelikož odpověď ano uvedlo jak v úplných či neúplných rodinách nejvíce respondentů. V úplných rodinách to bylo 38 dotazovaných, tedy 35 % a v neúplných rodinách 26, tedy 24 % dotazovaných.

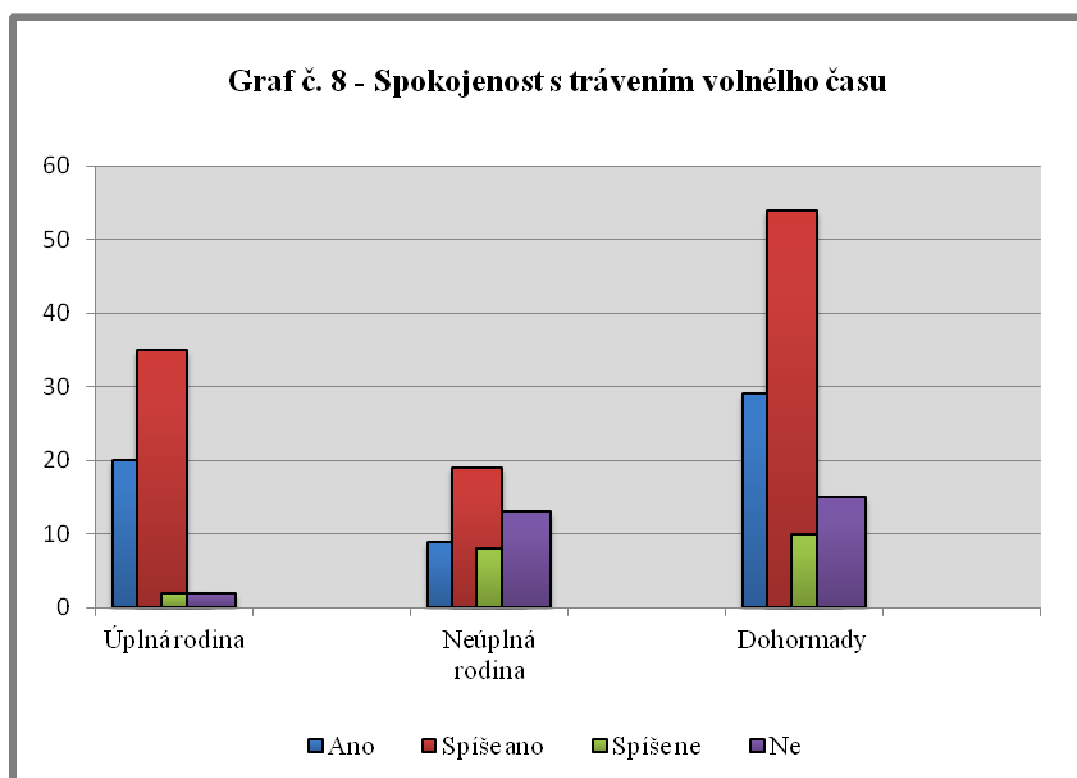
Znázornění odpovědí na **otázku č. 13:**

Je Vaše rodina spokojena s tím, jak tráví svůj volný čas?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Tab. č. 13 – Spokojenost s trávením volného času

	Úplná rodina		Neúplná rodina		Dohormady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Ano	20	19	9	8	29	27
Spíše ano	35	32	19	18	54	50
Spíše ne	2	2	8	7	10	9
Ne	2	2	13	12	15	14
Celkem	59	55	49	45	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z pohledu úplných rodin naprostá většina uvedla, že jsou spokojeni se způsobem trávení volného času, jelikož součet odpovědí ano a spíše ano je 55 respondentů z celkového počtu 59 dotazovaných z úplných rodin, oproti tomu v neúplných rodinách je tato spokojenost již menší, jelikož z celkového počtu 49 neúplných rodin odpovědělo 13 dotazovaných, že jednoznačně nejsou spokojeni se způsobem trávení volného času a 8, že spíše ne. Je zajímavé, že v úplných rodinách jako svou odpověď ne zvolili pouze 2 respondenti.

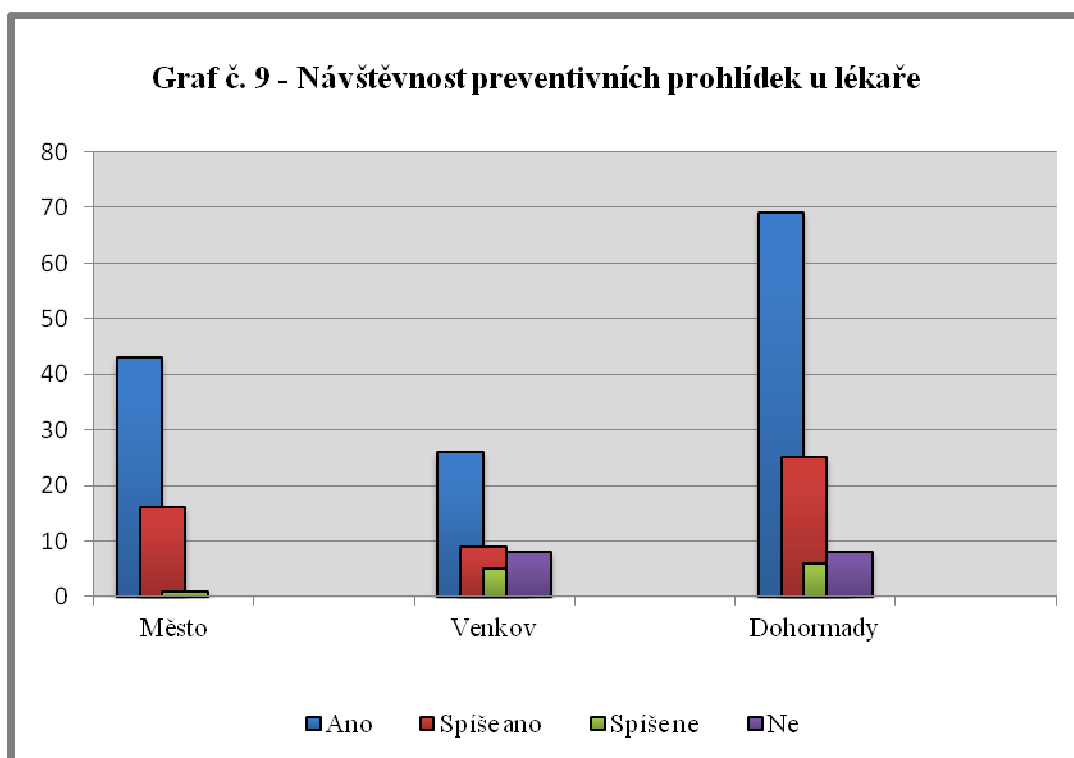
Znázornění odpovědí na otázku č. 14:

Navštěvují členové Vaší rodiny pravidelně lékaře v rámci preventivních prohlídek?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Tab. č. 14 – Návštěvnost preventivních prohlídek u lékaře

	Město		Venkov		Dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Ano	43	40	26	25	69	64
Spíše ano	16	14	9	8	25	23
Spíše ne	1	1	5	5	6	6
Ne	0	0	8	7	8	7
Celkem	60	55	48	45	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že většina, tedy 69, což je 64 % z celkového počtu dotazovaných pravidelně navštěvuje preventivní prohlídky u lékaře. I když tato otázka byla zpracována, jak z hlediska rodin žijících ve městě, tak na venkově, obě tyto skupiny

dotazovaných odpověděli převažujícím způsobem ano, z čehož můžeme usuzovat, že rodiny v současné době dbají o své zdraví.

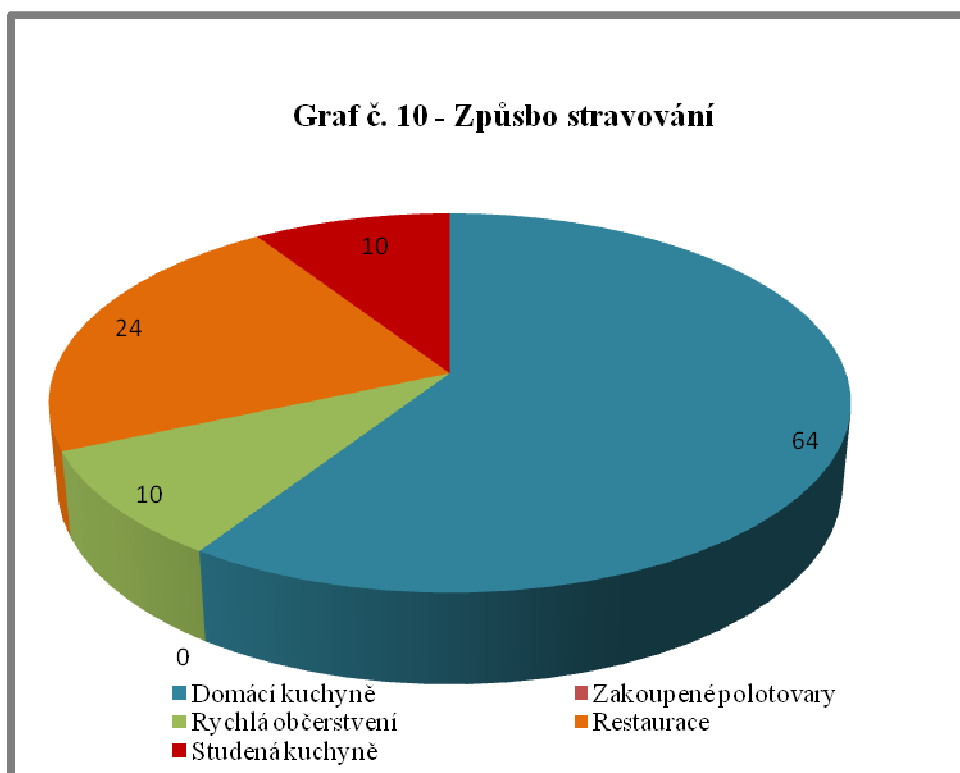
Znázornění odpovědí na otázku č. 15:

Uveďte způsob stravy během pracovního týdne.

- a) Domácí kuchyně
- b) Zakoupené polotovary
- c) Rychlá občerstvení
- d) Restaurace
- e) Studená kuchyně

Tab. č. 15 – Způsob stravování

Otázka č. 15	Počet	V %
Domácí kuchyně	64	59
Zakoupené polotovary	0	0
Rychlá občerstvení	10	9
Restaurace	24	23
Studená kuchyně	10	9
Celkem	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z výše zpracovaných výsledků je zřejmé, že nejvíce rodin preferuje i během pracovního týdne stravování formou domácí kuchyně. Celkem tuto odpověď zvolilo 64 respondentů, což je 59 %. A jako nejvíce četný druhý způsob volili restauraci, celkem 24 respondentů, což je 23 % a shodný počet 10 respondentů zvolilo buď studenou kuchyni, nebo rychlé občerstvení. Převažující počet zvolení domácí kuchyně může mít za následek stále stoupající ceny potravin, tedy i hotových jídel v restauracích, či polotovarů a dle současných výzkumů, je právě v současné době preferováno donášení si vlastního teplého jídla i do zaměstnání formou tzv. krabiček.

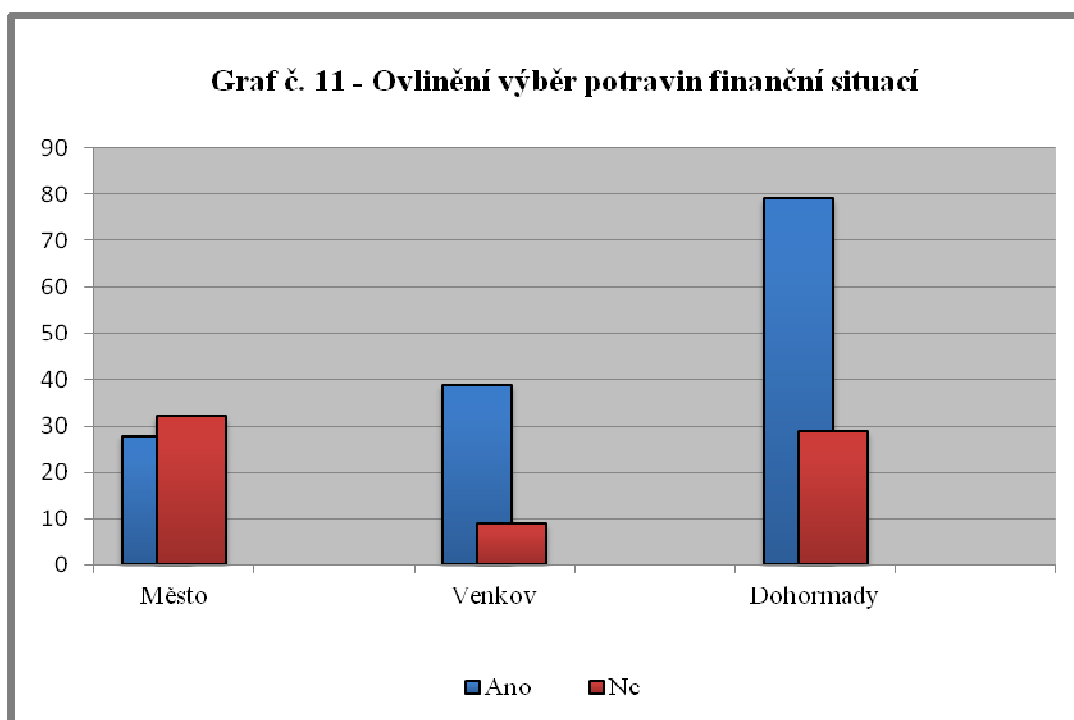
Znázornění odpovědí na otázku č. 16:

Ovlivňuje Vás finanční situace ve výběru potravin?

- a) ano
- b) ne

Tab. č. 16 – Ovlivnění výběru potravin finanční situací

	Město		Venkov		Dohromady	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Ano	28	37	39	36	79	73
Ne	32	18	9	8	29	27
Celkem	60	55	48	45	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Výše uvedené výsledky ukazují, že ať se jedná o rodiny žijící ve městě, či rodiny žijící ve městě, obě tyto skupiny jsou při výběru potravin ovlivněny svou finanční situací, a to v obou případech dohromady se jedná o 79 odpovídajících, což je 73 % z celkového počtu dotazovaných respondentů.

Náseduje znázornění odpovědí na **otázku č. 17**, která je zaměřena na to, jaká hlediska nejvíce rodiny ovlivňují při běžném nákupu, a to dle místa bydliště jednotlivých rodin. To jaká hlediska při nákupu rodiny preferují jsou znázorněna pomocí čtyřstupňové intervalové škály, kdy je **1 – velmi důležitá, 2 – důležitá, 3 – málo důležitá a 4 – nedůležitá**.

Tab. č. 17a) – Hlediska výběr při nákupu - rodiny ve městě

Město	Intervalová škála				Celkem		
	1	2	3	4	Σ	Ø	Pořadí
Cena	21	35	4	0	197	3,28	3
Kvalita	42	14	4	0	218	3,63	1
Potřebnost	27	30	2	1	203	3,38	2
Oblíbenost	4	31	25	0	159	2,65	4

Z výše uvedených výsledků v tabulce je zřejmé, že nejvíce rodiny žijící ve městě při nákupu ovlivňuje hledisko **kvality**, které jako velmi důležitou uvedlo 42 dotazovaných z celkového počtu 60 dotazovaných. Toto hledisko preferují před **potřebností, cenou** či **oblíbeností**, která je zde uvedena až na poslední příčce. **Oblíbenost** jako velmi důležité hledisko výběru při nákupu uvedli pouze 4 dotazovaní z celkového počtu 60 dotazovaných.

Tab. č. 17b) – Hlediska výběru při nákupu – rodiny na vesnici

Vesnice	Intervalová škála				Celkem		
	1	2	3	4	Σ	Ø	Pořadí
Cena	23	19	6	0	161	3,35	1
Kvalita	17	25	6	0	155	3,23	2
Potřebnost	16	22	8	2	150	3,13	3
Oblíbenost	6	23	19	0	125	2,60	4

Z výše uvedených výsledků v tabulce je zřejmé, že nejvíce rodiny žijící na vesnici při nákupu ovlivňuje hledisko **ceny**, které jako velmi důležitou uvedlo 23 dotazovaných z celkového počtu 48 dotazovaných. Toto hledisko preferují před **kvalitou, potřebností**

či **oblíbeností**, která je zde uvedena až na poslední příčce. Oblíbenost jako velmi důležité hledisko výběru při nákupu uvedlo pouze 6 dotazovaných z celkového počtu 48 dotazovaných.

Znázornění odpovědí na **otázku č. 18**:

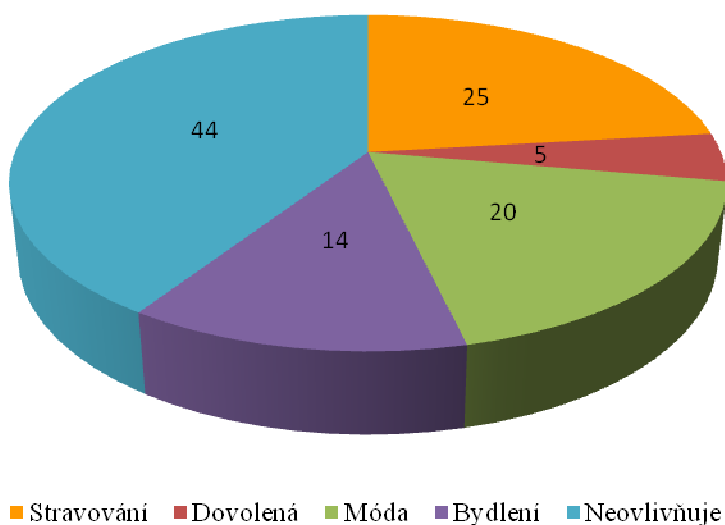
Ovlivňuje Vás reklama v masmédiích ve výběru.

- a) *stravování*
- b) *dovolené*
- c) *módy*
- d) *bydlení*
- e) *neovlivňuje*

Tab. č. 18 – Ovlivnění reklamou v masmédiích

Otázka č. 18	Počet	V %
Stravování	25	23
Dovolená	5	5
Móda	20	18
Bydlení	14	13
Neovlivňuje	44	41
Celkem	108	100

Graf č. 12 - Ovlivnění reklamou v masmédiích

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z výše zjištěných dat je patrné, že rodiny se nenechávají reklamou v masmédiích ovlivňovat, jelikož z celkového počtu 108 respondentů odpovědělo 44 respondentů, což je 41 %, že je reklama v masmédiích neovlivňuje. Faktory, na které v rodině reklama působí nejvíce, jsou stravování, kde tuto možnost zvolilo 25 respondentů, což je 23 % z celkového počtu respondentů a jako druhým faktorem je móda, kde jej zvolilo 20 respondentů, což je 18 %. Na druhou stranu nejméně na rodiny reklama působí z hlediska výběru dovolené, kde tuto možnost zvolilo pouze 5 respondentů, což je 5 % z celkového počtu respondentů.

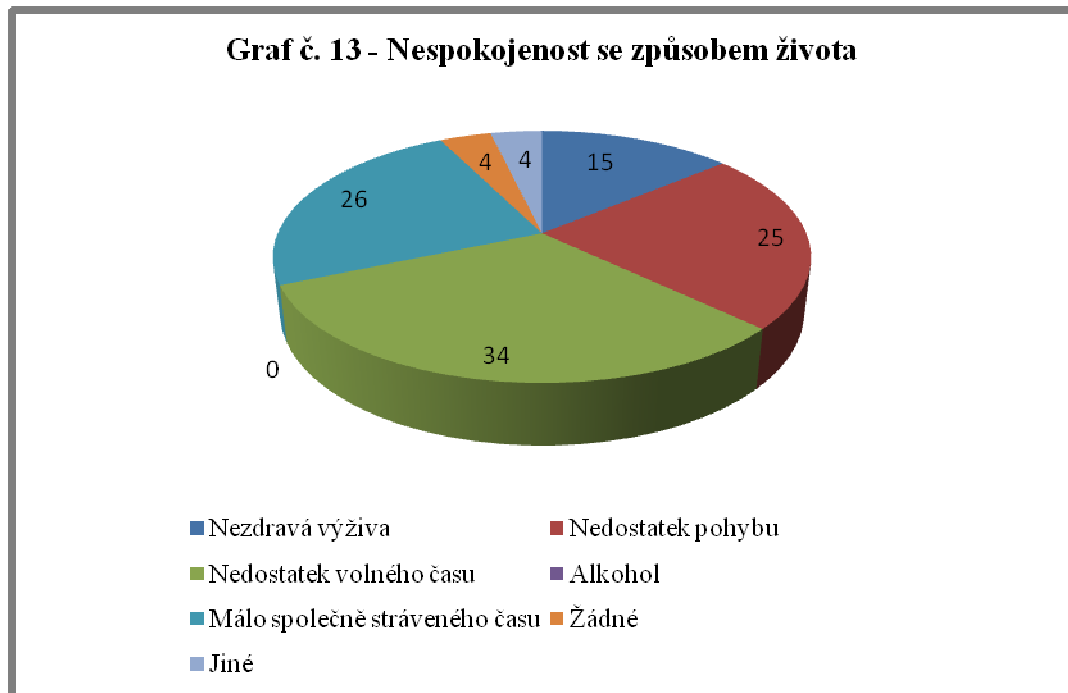
Znáronění odpovědí na otázku č. 19:

Jaké problémy spatřujete ve způsobu života Vaší rodiny.

- a) *Nezdravá výživa*
- b) *Nedostatek pohybu*
- c) *Nedostatek volného času*
- d) *Alkohol*
- e) *Málo společně stráveného času*
- f) *Žádné*
- g) *Jiné, uveďte*

Tab. č. 19 – Nespokojenost se způsobem života

Otázka č. 19	Počet	V %
Nezdravá výživa	15	14
Nedostatek pohybu	25	23
Nedostatek volného času	34	31
Alkohol	0	0
Málo společně stráveného času	26	24
Žádné	4	4
Jiné	4	4
Celkem	108	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

V poslední otázce jsem se zaměřila na celkovou spokojenost rodin se svým současným životním stylem. Dle jednotlivých odpovědí lze uvést, že rodina dělá největší starost nedostatek volného času, kterého by si pro svou rodinu a děti přáli mít mnohem více. Je jistě pozitivním zjištěním, že nikdo nezvolil jako problém v rodině alkohol. Ale naopak je z hlediska celkového počtu velmi zanedbatelná hodnota „žádné“, kterou zvolilo pouze 4 dotazovaní, což značí značnou nespokojenost rodin se svým způsobem života.

4.4 Vyhodnocení výsledků

Na základě získaných dat, jež jsem zpracovala, dle potřeby do tabulek a grafů, jsem vyhodnotila jednotlivé otázky z dotazníku a z jejich výsledků jsem mohla potvrdit nebo vyvrátit platnost hypotéz, které jsem si stanovila na začátku výzkumu.

- **Hypotéza H1** – *Rodina na své stupnici hodnot upřednostňuje nejvíce hodnoty materiální povahy před hodnotami povahy duchovní.*

Tato hypotéza byla **vyvrácena**. V dotazníku se této problematice nejvíce věnovala otázka č. 4. Z vyhodnocení výsledků výzkumu je zřejmé, že v určování pořadí hodnot od 1 do 10 se na první příčce u respondentů umístila hodnota zdraví, kde jí na této pozici uvedlo 55 respondentů a na druhé příčce hodnota rodina s počtem odpovědí od 36

respondentů. Až poté následují hodnoty zaměřené na materiální povahu, jako je hodnota majetkové zabezpečení na 3 příčce, kde jí takto zvolilo 28 respondentů, a na čtvrté příčce se umístila hodnota peníze s počtem 40 respondentů. Jak je z výše uvedeného patrné, je pro rodiny stále důležité, zdraví a rodina. I z hlediska důležitosti těchto hodnot, hodnotu zdraví a rodina, jako velmi důležitou uvádělo nejvíce dotazovaných. Tyto odpovědi korespondují i se závěry z otázky č. 5, kde z celkového počtu 108 respondentů uvedlo, že 87, tedy (81 %) dává přednost společnému bydlení před lukrativním zaměstnáním, kvůli kterému by museli převážně bydlet mimo domov, což ukazuje důležitost pospolitosti rodiny vůči penězům. A zároveň toto tvrzení o důležitosti pospolitosti rodiny a hodnoty rodiny bylo potvrzeno i otázkou č. 12, kde členové jak úplné rodiny, tak i neúplné rodiny shodně uvedly, na otázku zda navštěvují své příbuzné největším počtem, tedy 64 (59 %) dotazovaných, že své příbuzné navštěvují.

- **Hypotéza H2** – *Členové rodiny jsou při utváření hodnotové orientace rodiny více ovlivněni hodnotami své primární rodiny než tradicemi.*

Druhá hypotéza byla **potvrzena**. Na tuto hypotézu byla v dotazníku zaměřena otázka č. 6. Zde je patrné, že rodiny řadí činitele primární rodina, jež je ovlivňuje při utváření hodnot v rodině s průměrem četnosti 3,36 na druhou příčku, což je výše než činitel tradice, který je uveden s průměrem četnosti 1,96 až na čtvrtou příčku z celkového počtu 6 možností odpovědí. Jako velmi důležitého činitele v utváření hodnotové orientace rodině primární rodinu zvolilo 59 dotazovaných, oproti tomu tradice tak označilo pouze 10 dotazovaných. Z výše uvedených výsledků nejvíce členové rodiny při utváření hodnot ve své rodině spoléhají na své osobní zkušenost, nejméně se nechávají ovlivňovat masmédií a reklamou.

- **Hypotéza H3** – *Aktivnější způsob životního stylu preferují více rodiny s nadprůměrnými a průměrnými příjmy než rodiny s příjmy podprůměrnými.*

Z otázky č. 8 je možné zjistit, že 75 % rodin, kterým byl rozdán dotazník, své finanční zabezpečení hodnotí jako průměrné, tedy 81 dotazovaných z celkového počtu a může být zároveň potěšujícím zjištěním, že na hranici chudoby se cítí být pouze 2 rodiny. To zda a do jaké míry právě tato finanční situace rodiny omezuje a ovlivňuje v aktivním způsobu životního stylu, hlavně z pohledu kulturních a sportovních aktivit, uvádí otázka

č. 9. Zde je z výsledků šetření patrné, že tato hypotéza H3 byla **potvrzena**. Ani jedna z rodin s nadprůměrným příjmem neuvedla, že by byla svou finanční situací v těchto aktivitách nějak omezena a počet rodin s průměrným příjmem, které uvedly, že jsou ovlivněny finanční situací, je pouze 12, tedy 11 % z celkového počtu. Zatímco ani jedna z dotazovaných rodin s podprůměrným příjmem neuvedla, že by svou finanční situací, vzhledem ke kulturním a sportovním aktivitám nebyla ovlivněna.

➤ **Hypotéza H4** – *Úplné rodiny spolu tráví volný čas častěji než rodiny neúplné.*

Tato hypotéza byla **potvrzena**. Na způsob trávení volného času byla svým obsahem zaměřena otázka č. 11, ve které je tato veličina v interpretaci výsledků porovnávána nejen dle formy rodin, ale i z hlediska pracovního týdne a víkendu. Ze zaznamenaných výsledků je patrné, že dle průměrného vyčíslení s ohledem na celkový počet úplných a neúplných rodin tráví spolu více času úplné rodiny, kdy během pracovního týdne je průměrná hodnota společně tráveného času s rodinou 3,29 a o víkendu 3,59. U neúplných rodin je výše průměrné hodnoty společně tráveného času s rodinou nižší, a to během pracovního týdne 2,84 a o víkendu 3,08. Z výše uvedených výsledků je patrné, že rodina, ať už úplná nebo neúplná spolu tráví více času shodně o víkendu. K této hypotéze se vztahuje i otázka č. 13, tedy vyjádření spokojenosti rodin se způsobem trávením volného času, kde je vidět, že úplné rodiny, které spolu tráví více společného času, jsou v tomto ohledu spokojenější, když jak odpověď „ANO“ a „SPÍŠE ANO“ uvedlo 93 % z celkového počtu 59 úplných rodin, ale pouze 57 % z celkového počtu 49 neúplných rodin.

➤ **Hypotéza H5** – *Rodiny žijící ve městě více pečují o své zdraví než rodiny žijící na vesnici.*

Na to, jak rodiny dbají o své zdraví, jsou zaměřeny hlavně otázky č. 14, 16 a 17. V otázce č. 14 je znázorněno, jak rodiny dbají o své zdraví za pomoci dodržování pravidelnosti preventivních prohlídek u svých členů rodiny. Jelikož, jak je všeobecně známo, je prevence jedním z nejdůležitějších faktorů pro předcházení nemocí. Bohužel pouze u rodin žijících ve městech byla v kolonce „NE“ uvedena 0. V otázce č. 16 jsem se zaměřila na finanční situaci, která je jistě silným determinanem v oblasti péči o zdraví. Jak můžeme shledat, finanční oblastní není ve městě ovlivněna více jak polovina rodin, tedy 53 %, oproti tomu na vesnici není finanční situací ovlivněno pouze 19 % rodin.

Pokud se na problematiku péče o zdraví podíváme dle hodnot, které rodiny preferují při nákupu, je zřejmé, že rodiny žijící ve městě dávají přednost kvalitě, která se v důležitosti umístila na první příčce před potřebností, cenou a oblíbeností, když u rodin žijících na vesnici, je to právě cena, která o nákupu rozhoduje a umístila se tak na první příčce důležitosti před kvalitou, potřebností a oblíbeností. Je zajímavé, že rodiny žijící ve městech před cenou upřednostňují potřebnost, která je důležitým faktorem, pro rozhodování o tom, co a kdy koupíme, zaplatíme a pořídíme. S tím, je jistě spojeno i zdraví, které všechny rodiny uváděli jako nejdůležitější hodnotu v jejich hodnotové orientaci, a proto se můžeme domnívat, že pokud se tedy jedná o zdraví, které je jistě potřebné u rodin žijících ve městech cena nerozhoduje. Z výše uvedených výsledů na jednotlivé otázky je možno usoudit, že rodiny žijící ve městě více pečují o své zdraví, tedy hypotéza H5 se šetřením **potvrdila**.

- **Hypotéza H6** – *Osobní zkušenosti ovlivňují životní styl rodiny více než reklama v masmédiích.*

Z otázky č. 6 je patrné, že osobní zkušenost je nejdůležitějším činitelem při utváření hodnotové orientace jednotlivých rodin, umístila se na první příčce v pořadí, a masmédiá a reklama, se umístily na poslední příčce pořadí, je tím nejméně nedůležitým činitelem, který má vliv na utváření hodnotové orientace rodiny. A jak je uvedeno v teoretické části práce, je životní styl závislý právě na hodnotách a hodnotové orientaci rodin, díky kterým se v rodinách utváří a tudíž ho i ovlivňují. S touto otázkou koresponduje i otázka č. 18, kde i zde reklama v masmédiích byla označena největším počtem, tedy 44 dotazujícími, jako faktor, který je neovlivňuje téměř v žádné oblasti života, tedy dle možnosti výběru v dotazníku, kterými byly stravování, dovolená, móda a bydlení. Proto je možno uvést, že hypotéza H6 byla **potvrzena**.

4.5 Závěrečné shrnutí výzkumu

Na závěr provedeného výzkumného šetření, jehož cílem bylo potvrzení nebo vyvrácení hypotéz stanovených na počátku, můžeme konstatovat, že 5 hypotéz bylo potvrzeno a 1 byla vyvrácena. Jednotlivé výsledky odpovědí uvedených v dotazníku jsou zároveň nástinem, jaké hodnotové orientace, jakým životním stylem a jak jsou spokojené

rodiny žijící na okrese Pelhřimov, kde byl výzkum prováděn. Jako jedním z příčin s nespokojeností se životním stylem, bych zde ráda vyzdvihla dle odpovědí v poslední otázce č. 19 v dotazníku nedostatek společně stráveného času v rodinách. Tento problém označilo z celkového počtu 108 dotazovaných 24 %.

Bylo zjištěno, že na společně trávený čas rodiny, který je obzvláště důležitý pro správnou výchovu dětí, jak z ohledu předávání hodnot, tak i z důvodu předcházení patologickým jevům, má velký vliv finanční situace rodin. Jelikož největší zastoupení zde měly rodiny s průměrnými příjmy a zároveň tyto rodiny odpověděly v nadpoloviční většině na otázku ovlivnění kladně, můžeme je brát jako hlavním ukazatelem, jak je finanční situace pro rodiny omezující a je jistým determinantem jejich nespokojenosti. Když musí dle soudobých tendencí čím dál více času trávit v zaměstnání, nebo se svou prací musí zabývat i doma ve svém volném čase.

Díky shrnutí odpovědí z dotazníku můžeme konstatovat, že překážkou v kvalitním způsobu života je nejen finanční situace rodin, ale i neúplnost rodiny, kde je tento problém financí zjevně markantnější než u rodin úplných. Problém související se zdravím životním stylem rodin, můžeme spatřovat i ve způsobu trávení volného času, kde rodiny neúplné dávají přednost četbě, TV a počítačům před sportem, který je jistě pro zdraví důležitější, než vysedávání doma.

Potěšujícím ukazatelem spojeným se zdravým životním stylem rodin jistě je fakt, že rodiny v oblasti stravování dávají v převažující většině přednost domácí kuchyni před zakoupenými polotovary a stravováním v rychlých občerstveních. Zároveň je kladným zjištěním, že žádná z rodin neuvedla jako problém v jejich způsobu života konzumaci alkoholu a pouze 14 % uvedlo nezdravou výživu. Z čehož můžeme usuzovat, že rodiny se v současné době zamýšlejí nad svými stravovacími návyky a snaží se je zlepšovat, což je jistě dobrá zpráva.

Tyto výsledky sice nelze považovat za celorepublikové, jsou jen ukazatelem na malém okrese, ale mohou sloužit k zamyšlení pro způsob a trvání volného času, jako předmětu sociální pedagogiky, která by svou preventivní činností měla předcházet patologickým jevům, které se poněkud objevují právě během nevhodně tráveným volným časem, kdy tento čas jak děti, tak i dospělý vyplňují neperspektivními, závislostními nebo i protiprávními činnostmi.

To jaký způsob života vedeme, je jistě následkem toho v jakém prostředí žijeme. V současné době je hlavní náplní našeho života snaha o dobré zajištění rodiny, ale i výchova našich dětí, což někdy s ohledem času bývá velkým problémem, stejně tak jako snaha vštěpovat jim ty správně hodnoty, návyky, zvyky, a umění žít v celkové harmonii, jak s přírodou, tak s jednotlivci a společností, pod neustálým vlivem prostředí a doby, ve které žijí.

ZÁVĚR

Způsob a kvalita životního stylu vypovídá o preferenci hodnot členů rodiny a jejich předávání další generaci. Současná rodina žije v nelehké společenské situaci, musí se umět vypořádat s mnohem větší rozmanitostí existenčních problémů a změnami životních podmínek, které sebou nese soudobá společnost.

V této práci byla pouze okrajově shrnuta problematika utváření hodnotového žebříčku rodiny a jejího životního stylu s pohledu historického vývoje české společnosti a z pohledu současnosti, kde byla za přelom těchto hledisek považována „sametová revoluce“ v roce 1989. S tímto přelomem přišlo do českých rodin mnoho změn, na které ve většině případů nebyly ani připravené a některé rodiny se s nimi nemohou vyrovnat ještě dnes, téměř po 25 letech. Obzvláště pak starší generace, které převážnou část svého života prožily před tímto rokem. V našich životech začínají upadat do pozadí hodnoty jako je rodina, děti, domov a do popředí se dostávají hodnoty zaměřené na uspokojování potřeb každého člena rodiny samostatně. Rodina se stává společenstvím individuálně žijících členů.

Jelikož je v současné době často hovořeno o tom, že rodina a její základní funkce ztrácejí svůj význam ve společnosti, předpokládala jsem, že materiální hodnoty budou více preferovány než hodnoty duchovní, což nebylo výzkumným šetřením potvrzeno. Ale naopak je zde patrné, že rodina je stále prvořadou prioritou v oblasti hodnot. Rodina byla vyzdvihována i v ohledu způsobu trávení volného času, kdy jsou všichni nejvíce spokojeni, když mohou svůj volný čas trávit s rodinou, stále platí, že rodina drží při sobě a rádi se v příbuzenském okruhu vzájemně navštěvují.

Bohužel v aktivním trávení volného času české rodiny trochu zaostávají. I když je to většinou zapříčiněno nedostatkem financí, které jsou jistě v každém ohledu důležité, je z výzkumu zřejmé, že svůj volný čas tráví rodiny převážně doma, což jistě není v pořádku v korespondenci se zdravím životním stylem anebo, že jim mnoho společného volného času nezbyvá. A právě ve volném čase má rodina největší možnost výchovy svých dětí, k předávání jim svých hodnot, názorů, postojů a zvyklostí. Právě ve volném čase by se jim měly rodiče co nejvíce věnovat a využívat ho pro jejich celkový rozvoj, jelikož v nesprávném trávení volného času bývá velmi často zapříčiněn vznik patologických jevů v chování. Děti, které nemají oporu doma, kde se jim nikdo nevěnuje, vyhledávají své vzory jinde a často v nevhodných příkladech.

Právě těmto problémům vzniklých převážně nesprávným trávením volného času, tedy patologickým problémům v sociálním chování, se věnuje jak pedagogika volného času, tak i sociální pedagogika. V této oblasti je hlavním úkolem sociální pedagogiky zaměření na cílenou pomoc všem věkovým skupinám a také se svým působením snažit těmto problémům předcházet.

Výzkum také potvrdil, že rodiny žijící ve městě pečují o své zdraví více než rodiny žijící na venkově. A to ať už při dodržování preventivních prohlídek u lékaře, nebo svým zaměřením při výběru potravin. Tyto faktory jsou jistě velmi ovlivněny finanční situací, kde výtěžky na vesnických jsou jistě rozdílné oproti výtěžkům ve městech a ani zdravotní péče není všude zastoupena ve stejném měřítku. Ale na prevenci a hlavně u dětí bychom měli skutečně dbát, jelikož je spolu s uměním aktivního trávení volného času základem zdravého životního stylu.

A proto by současná společnost měla věnovat životnímu stylu nemalou pozornost a prostřednictvím osvětových programů a akcí se snažit o podporování zdravého životního stylu v rodinách, který je jedním z možných preventivních opatření v dnešní době přibývajících nežádoucích zdravotních problémů a rizik.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, 250 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 1. vyd. Olomouc: Votobia s.r.o., 2004, 427 s. ISBN 80-7220-195-6.
- [3] ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [4] ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsoby výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996, 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
- [5] ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [6] DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.
- [7] EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 160 s. ISBN 80-7178-360-9.
- [8] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000, 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [9] GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 2006, 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
- [10] HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
- [11] HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 1996, 75 s. ISBN 80-7083-196-0.

- [12] HUNGR, P. *Teorie práva II*. Brno: IMS, 2006, 100 s.
- [13] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 266 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [14] KOHOUTEK, R. et al. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: CERM – Akademické nakladatelství, 1998, 184 s. ISBN 80-7204-064-2.
- [15] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [16] KRAUS, B., *Teorie výchovy*. Brno: IMS 2006, 30 s.
- [17] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [18] KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 250 s. ISBN 80-7178-551-2.
- [19] KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.
- [20] KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996, 231 s. ISBN 80-85688-34-3.
- [21] LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 211 s. ISBN 978-80-87182-19-2.
- [22] MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2005, 287 s. ISBN 80-86642-39-9.
- [23] MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Proměny současné české rodiny*. 1. vyd. Praha: SLON, 2000, 170 s. ISBN 80-85850-93-1

- [24] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- [25] MELGOSA, J. *Žít naplno*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 1999, 191 s. ISBN 80-7172-300-2.
- [26] MELGOSA, J., POSSE, R. *Umění výchovy dítěte*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 2003, 195 s. ISBN 80-7172-613-3.
- [27] MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-624-1.
- [28] MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- [29] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 324 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [30] PACHL, L., a kol. *Malá abeceda rodiny*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, 320 s. 11-107-83.
- [31] PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektiva mimoškolní výchova a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 232 s. ISBN 80-7178-295-5.
- [32] RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009, 57 s.
- [33] SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- [34] SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portal 1999, 128 s. ISBN 80-7178-249-1.

- [35] SUNDERLAND, M. *Věda zvaná rodičovství*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k.s., 2008, 288 s. ISBN 978-80-249-1004-8.
- [36] URBAN, L. *Sociologie trochu jinak*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, 208 s. ISBN 978-80-247-2492-5.
- [37] VELEHRADSKÝ, A. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1978, 188 s. 25-129-78.
- [38] VYSEKALOVÁ, J., KOMÁRKOVÁ, R. *Psychologie reklamy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o., 2001, 228 s. ISBN 80-247-9067-X.
- [39] Kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. I. díl A-I. 1. vyd. Praha: Academia, 1980, 976 s. 505-21-856.

JINÉ ZDROJE

- [40] ONDREJOVIČ, P., MAJERČÍKOVÁ, J. Rodina ako predmet pozornosti sociálnej pedagogiky. In *Socialny pedagog. Zborník referatov z vedekej konferencie s mezinarodnou účasťou*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2006, ISBN 80-223-2205-9

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [41] DUFFKOVA, J. *Životní způsob/styl a jeho variantnost*. In. Aktuální problémy životního stylu sborník referátů a příspěvků ze semináře sekce sociologie interního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času. Praha, Masarykova česká sociologická společnost při AV ČR – Univerzita Karlova v Praze 2005. [online], [cit. 2014-01-23].
Dostupné z: http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_.html.
- [42] www.azcitaty.cz/citaty/josef-capek/2/.
- [43] www.easyjobs.cz/prumerne-platy.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1 – Bydliště a forma rodin respondentů	59
Graf č. 2 – Důležitost společného bydlení	62
Graf č. 3 – Četnost podporování charitativních akcí	64
Graf č. 4 – Finanční zabezpečení rodiny	65
Graf č. 5 – Ovlivnění kulturních a sportovních aktivit finanční situací rodiny	66
Graf č. 6 – Ovlivnění společně tráveného času finanční situací rodiny	67
Graf č. 7 – Návštěvnost příbuzných	70
Graf č. 8 – Spokojenost s trávením volného času	71
Graf č. 9 – Návštěvnost preventivních prohlídek u lékaře	72
Graf č. 10 – Způsob stravování	73
Graf č. 11 – Ovlivnění výběr potravin finanční situací	74
Graf č. 12 – Ovlivnění reklamou v masmédiích	76
Graf č. 13 – Nespokojenost se způsobem života	78

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 – Bydliště respondentů	59
Tab. č. 2 – Forma rodin	59
Tab. č. 3 – Bydliště a forma rodin respondentů	59
Tab. č. 4a) – Absolutní pořadí hodnot na základě pořadové škály	60
Tab. č. 4b) – Pořadí hodnot dle důležitosti na základě intervalové škály	62
Tab. č. 5 – Důležitost společného bydlení	62
Tab. č. 6 – Činitelé ovlivňující utváření hodnotové orientace rodiny	63
Tab. č. 7 – Četnost podporování charitativních akcí	64
Tab. č. 8 – Finanční zabezpečení rodiny	65
Tab. č. 9 – Ovlivnění kulturních a sportovních aktivit finanční situací rodiny	66
Tab. č. 10 – Ovlivnění společně tráveného času finanční situací rodiny	67
Tab. č. 11a) – Jakým způsobem upřednostňujete trávit volný čas v úplné rodině	68
Tab. č. 11b) – Jakým způsobem upřednostňujete trávit volný čas v neúplné rodině	69
Tab. č. 12 – Návštěvnost příbuzných	69
Tab. č. 13 – Spokojenost s trávením volného času	71
Tab. č. 14 – Návštěvnost preventivních prohlídek u lékaře	72
Tab. č. 15 – Způsob stravování	73
Tab. č. 16 – Ovlivnění výběru potravin finanční situací	74
Tab. č. 17a) – Hlediska výběru při nákupu – rodiny ve městě	75
Tab. č. 17b) – Hlediska výběru při nákupu – rodiny na venkově	75
Tab. č. 18 – Ovlivnění reklamou v masmédiích	76
Tab. č. 19 – Nespokojenost se způsobem života	77

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 - Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Vážení dotazovaní!

Jsem studentkou 2. ročníku magisterského studia fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a IMS Brno, studijního oboru sociální pedagogika.

Dovoluji si Vás touto cestou oslovit s prosbou o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Získané informace budou použity pouze jako podklad k vypracování praktické části mé diplomové práce na téma „Hodnotová orientace a životní styl českých rodin“.

Po přečtení níže uvedených otázek Vás, prosím, o označení Vaší odpovědi křížkem do rámečku nebo popř. dle pokynu u zadání.

Děkuji Vám za Váš čas, který se tomuto dotazníku věnovali, a za Vaši ochotu jej vyplnit.

Bc. Michaela Tajchl

1. Pohlaví:

muž

žena

Věk, prosím, uveďte

2. Bydliště:

vesnice

město

3. Forma rodiny, ve které žijete:

úplná

neúplná

4. Jaké hodnoty v rodině upřednostňujete? Uveďte jejich pořadí hodnot (od 1 do 10) a zároveň i stupeň důležitosti.

1 – velmi důležitá 2 – důležitá 3 – málo důležitá 4 – nedůležitá

	Druh hodnoty	Pořadí	1	2	3	4
A	Rodina		☐	☐	☐	☐
B	Peníze, majetek		☐	☐	☐	☐
C	Vzdělání		☐	☐	☐	☐
D	Profesní uplatnění		☐	☐	☐	☐
E	Zdraví		☐	☐	☐	☐
F	Cestování		☐	☐	☐	☐
G	Majetkové zabezpečení		☐	☐	☐	☐
H	Zábava, koníčky		☐	☐	☐	☐
I	Víra, náboženství		☐	☐	☐	☐
N	Svoboda		☐	☐	☐	☐

5. Je pro Vaši rodinu důležité žít ve společné domácnosti nebo díky lukrativnímu zaměstnání mimo rodinu?

- společná domácnost
 mimo rodinu

6. Označte, jak významný vliv mají následující činitelé na utváření hodnotové orientace Vaší rodiny. Uveďte pouze jednu možnost.

1 – velmi důležitá 2 – důležitá 3 – málo důležitá 4 – nedůležitá

	Činitelé	1	2	3	4
A	Primární rodina	☐	☐	☐	☐
B	Tradice	☐	☐	☐	☐
C	Osobní zkušenost	☐	☐	☐	☐
D	Sousedé	☐	☐	☐	☐
E	Přátelé	☐	☐	☐	☐
F	Masmédia, reklama	☐	☐	☐	☐

7. Podporuje Vaše rodina charitativní akce?

- ano vždy
 většinou ano
 většinou ne
 ne nikdy

8. Jak hodnotíte finanční zabezpečení Vaší rodiny z hlediska výše příjmů?

- nadprůměrně
 průměrně
 podprůměrně
 na hranici chudoby

9. Omezuje Vaše finanční situace kulturní a sportovní aktivity Vaší rodiny?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

10. Omezuje Vaše finanční situace společně trávený čas Vaší rodiny (dovolená, výlety, víkendové pobyty)?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

11. Označte, prosím, důležitost způsobu trávení Vašeho volného času?

1 – velmi důležitá 2 – důležitá 3 – málo důležitá 4 – nedůležitá

Způsob trávení volného času		Pracovní týden				Víkend			
		1	2	3	4	1	2	3	4
A	S rodinou	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B	S přáteli	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C	Každý sám	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D	Zájmové akt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E	Četba, TV, PC	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F	Sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
G	Shopping	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Navštěvuje Vaše rodina své příbuzné?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

13. Je Vaše rodina spokojena s tím, jak tráví svůj volný čas?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

14. Navštěvují členové Vaší rodiny pravidelně lékaře v rámci preventivních prohlídek?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

15. Uveďte způsob stravy během pracovního týdne.

- domácí kuchyně
- zakoupené polotovary
- rychlá občerstvení
- restaurace
- studená kuchyně

16. Ovlivňuje Vás finanční situace ve výběru potravin (její množství, kvalita ...)?

- ano
- ne

17. Odstupňujte význam hledisek, která jsou pro Vás důležitá při nákupu.

1 – velmi důležitá 2 – důležitá 3 – málo důležitá 4 – nedůležitá

	Hlediska	1	2	3	4
A	Cena	☐	☐	☐	☐
B	Kvalita	☐	☐	☐	☐
C	Potřebnost	☐	☐	☐	☐
D	Oblíbenost	☐	☐	☐	☐

18. Ovlivňuje Vás reklama a masmédiá při výběru? (zaškrtněte pouze jednu variantu)

	Hlediska	
A	Stravování	☐
B	Dovolené	☐
C	Módy	☐
D	Bydlení	☐
E	Neovlivňuje	☐

19. Jaké problémy spatřujete ve způsobu života Vaší rodiny.

- nezdravá výživa
- nedostatek pohybu
- nedostatek volného času
- alkohol
- málo společně stráveného času
- žádné
- jiné, prosím, uveďte

Děkuji Vám za vyplnění.